

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 15 ΜΑΪΟΥ 1972 | ΑΡΙΘ. 10

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

LVI. Καὶ ἡμεῖς οὖν ἐντύχωμεν περὶ τῶν ἐν τινι παρα-
πτώματι ὑπαρχόντων, ὅπως δοθῆ αὐτοῖς ἐπιείκεια καὶ
ταπεινοφροσύνη εἰς τὸ εἶξαι αὐτοὺς μὴ ἡμῖν, ἀλλὰ τῷ θε-
λήματι τοῦ Θεοῦ· οὕτως γὰρ ἔσται αὐτοῖς ἔγκαρπος καὶ τε-
5 λεία ἢ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους μετ' οἰκτιρμῶν
μνεία. 2. ἀναλάβωμεν παιδείαν, ἐφ' ἣ οὐδεὶς ὀφείλει ἀγα-
νακτεῖν, ἀγαπητοί· ἢ νουθέτησις, ἣν ποιούμεθα εἰς ἀλλή-
λους, καλὴ ἔστιν καὶ ὑπεράγαν ὠφέλιμος· κολλᾷ γὰρ ἡμᾶς
τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ. 3. οὕτως γὰρ φησιν ὁ ἅγιος λόγος·
10 *Παιδεύων ἐπαίδευσέν με ὁ κύριος, καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέ-
δωκέν με· 4. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ
πάντα υἱόν, ὃν παραδέχεται. 5. Παιδεύσει με γὰρ, φησίν,
δίκαιος ἐν ἐλέει καὶ ἐλέγξει με, ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλῶν μὴ
λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου. 6. καὶ πάλιν λέγει· Μακάριος
15 ἄνθρωπος, ὃν ἤλεγξεν ὁ κύριος· νουθέτημα δὲ παντοκράτορος
μὴ ἀπαναίνον· αὐτὸς γὰρ ἀλγεῖν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθί-
στησιν· 7. ἔπαισεν, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἴσασαντο. 8. ἐξάκις*

10. Ψαλμ. 117,18. 11. ἐξ. Παροιμ. 3,12. Ἐβρ. 12,6. 12. ἐξ. Ψαλμ. 140,5.
Ἰωβ 5,17-26.

5. τόν: λ. 1. | ἁγίους + αὐτοῦ ΔΚ | 13. δίκαιος : κύριος Ι | ἔλαιον Ι
(ἔλεον) ΔΚΣ: ελαιος Α | ἁμαρτωλῶν Α: ἁμαρτωλοῦ ΙΔΚΣ 15 ὄν + ἄν
Π | 18. οὐχ: ουκ Α : οὐ μὴ Ι.

- ἐξ ἀναγκῶν ἐξελεῖται σε, ἐν δὲ τῷ ἑβδόμῳ οὐχ ἄφεταιί σου κακόν. 9. ἐν λιμῷ ῥύσεται σε ἐκ θανάτου, ἐν πολέμῳ δὲ ἐκ χειρὸς σιδήρου λύσει σε· 10. καὶ ἀπὸ μάστιγος γλώσσης σε κρύψει, καὶ οὐ μὴ φοβηθῆσῃ κακῶν ἐπερχομένων. 11. ἀδίκων καὶ ἀνόμων καταγελάσῃ, ἀπὸ δὲ θηρίων ἀγρίων οὐ μὴ φοβηθῆς. 12. θῆρες γὰρ ἄγριοι εἰρηνεύσουσίν σοι. 13. εἶτα γνώσῃ, ὅτι εἰρηνεύσει σου ὁ οἶκος, ἢ δὲ δίαίτα τῆς σκηνῆς σου οὐ μὴ ἀμάσῃ. 14. γνώσῃ δέ, ὅτι πολὺ τὸ σπέρμα σου, τὰ δὲ τέκνα σου ὥσπερ τὸ παμβότανον τοῦ ἀγροῦ. 15. ἐλεύσῃ δὲ ἐν τάφῳ ὥσπερ σῖτος ὠριμος κατὰ καιρὸν θεριζόμενος, ἢ ὥσπερ θημιωνιά ἄλωνος καθ' ὥραν συγκομισθεῖσα. 16. βλέπετε, ἀγαπητοί, πόσος ὑπερασπισμὸς ἐστὶν τοῖς παι-
 25
 30
 δευομένοις ὑπὸ τοῦ δεσπότου· πατήρ γὰρ ἀγαθὸς ὢν παιδεύει εἰς τὸ ἐλεηθῆναι ἡμᾶς διὰ τῆς ὀσίας παιδείας αὐτοῦ.

23. οὐ μὴ φοβηθῆς Α: οὐ φοβηθῆσῃ Ι | 25. σοῦ ΑΛΚ: λ. ΙΣ 26 τέκνα σου + ἔσται ΛΚ.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α' ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

LVI. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ὡς ἱκετεύσωμεν (τὸν Θεὸν) περὶ ἐκείνων πού εὐρίσκονται εἰς κάποιον παράπτωμα (παραβάται), διὰ νὰ δοθῇ εἰς αὐτοὺς (φρόνημα ἐπιεικείας καὶ ταπεινοφροσύνης, ὥστε νὰ ἐνδώσουν (νὰ ὑποχωρήσουν) ὄχι χάριν ἡμῶν, ἀλλὰ χάριν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ· διότι ἔτσι θὰ γίνῃ εἰς αὐτοὺς καρποφόρος καὶ τελεία ἢ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς Ἁγίους ἀναφορὰ μὲ ἀισθήματα οἰκτιρισμῶν (καὶ ἐλέους). 2. Ἄς δεχθῶμεν τὴν παιδείαν (τὴν μὀρφωσιν), διὰ τὴν ὁποῖαν κανεὶς δὲν πρέπει ν' ἀγανακτῇ, ἀγαπητοί. Ἡ νοουθεσία, τὴν ὁποῖαν κάμνομεν μεταξύ μας, εἶναι καλὴ καὶ παρὰ πολὺ ὠφέλιμος· διότι μᾶς προσκολλᾷ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. 3. Διότι ἔτσι ὁμιλεῖ ὁ ἅγιος λόγος· «Παιδεύων (μορφώνων

καὶ ἀνατρέφων) ὁ Κύριος μ' ἐτιμώρησεν, ἀλλὰ καὶ δὲν μὲ παρέδωκε καὶ εἰς τὸν θάνατον. 4. Διότι, ἐκεῖνον ποῦ ἀγαπᾷ ὁ Κύριος, τὸν τιμωρεῖ, μαστιγώνει δὲ κάθε παιδί του, τὸ ὅποῖον παραδέχεται (ἀναγνωρίζει) ὡς υἱόν. 5. Ἄς μὲ παιδεύσῃ λοιπόν, λέγει (ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ), ὁ δίκαιος μὲ τὸ ἔλεός του καὶ ἄς μὲ ἐλέγξῃ, τὸ λάδι δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν ἄς μὴ λιπάνῃ τὴν κεφαλὴν μου» (ἡ ἔννοια τοῦ ρητοῦ εἶναι: δὲν θέλω νὰ μὲ λαμπρύνουν καὶ νὰ μὲ τιμοῦν οἱ ἀμαρτωλοί). 6. Καὶ πάλιν λέγει· «Μακάριος εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὅποιον ἤλεγξεν (ἐπετίμησε, ἐτιμώρησεν) ὁ Κύριος· νοουθεσίαν δὲ τοῦ Παντοκράτορος (Θεοῦ) μὴ ἀρνεῖσαι· Αὐτὸς βεβαίως σὲ κάμνει νὰ πονῆς, καὶ πάλιν ὅμως σὲ ἀποκαθιστᾷ». 7. Ἐκτύπησεν (ἔδειρεν), καὶ τὰ χέρια Του σ' ἐθεράπευσαν. 8. Ἐξ φορᾶς θὰ σὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰς ἀνάγκας, κατὰ δὲ τὴν ἐβδόμην φορὰν δὲν θὰ σὲ ἐγγίσῃ κακόν. 9. Κατὰ τὴν περίοδον λιμοῦ (σιτοδείας) θὰ σὲ σώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον, εἰς δὲ τὸν πόλεμον θὰ σὲ διαφυλάξῃ ἀπὸ τὸ σκληρὸ χέρι (τὸ ὀπλισμένον τοῦ ἐχθροῦ). 10. Καὶ θὰ σὲ ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὸ μαστίγωμα τῆς γλώσσης (τοῦ ἐχθροῦ καὶ συκοφάντου), καὶ ποτὲ δὲν θὰ φοβηθῆς ἀπὸ τὰ ἐπερχόμενα κακὰ (τὰ κακὰ ποῦ πρόκειται νὰ σοῦ συμβοῦν). 11. Τοὺς ἀδίκους καὶ τοὺς ἀνόμους (ἀμαρτωλοὺς) θὰ καταγελάσῃς (περιφρονήσῃς), ἀπὸ δὲ τὰ θηρία τὰ ἄγρια ποτὲ δὲν θὰ φοβηθῆς. 12. Διότι τὰ ἄγρια θηρία θὰ εἰρηνεύσουν μαζί σου. 13. Κατόπιν θὰ γνωρίσῃς, ὅτι θὰ εἰρηνεύσῃ τὸ σπίτι σου, ἢ δὲ διαβίωσις (συντήρησις) τοῦ οἴκου σου ποτὲ δὲν θὰ ἀποτύχῃ (δὲν θὰ στερηθῇ). 14. Θὰ γνωρίσῃς δέ, ὅτι τὸ σπέρμα σου εἶναι πολὺ (οἱ ἀπόγονοί σου εἶναι πολλοί), τὰ δὲ παιδιὰ σου θὰ εἶναι ὅπως ὅλα τὰ βότανα τοῦ ἀγροῦ (πολλά). 15. Θὰ ἔλθῃς δὲ εἰς τὸν τάφον, ὅπως τὸ ὄριμον σιτάρι ποῦ θερίζεται εἰς τὸν καιρὸν του, ἢ ὅπως ὁ σωρὸς τοῦ ἄλωνιοῦ μαζεύεται εἰς τὴν ἐποχὴν του». 16. Βλέπετε, ἀγαπητοί, πόση ὑπεράσπισις ὑπάρχει δι' ἐκείνους ποῦ παιδεύονται ἀπὸ τὸν Δεσπότην; διότι, ἐπειδὴ εἶναι ἀγαθὸς Πατήρ, μᾶς παιδεύει διὰ νὰ ἐλεθθῶμεν μὲ τὴν ἀγίαν παιδείαν Του.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ὁ Πνευματικὸς καὶ οἱ νέοι.

Ὡς γνωστοποιεῖται εἰς τοὺς Σεβ. Ἱεράρχας μας διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 1877 Ἐγκυκλίου τῆς Ἱ. Συνόδου, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καθιερώθη ἐπ' ἐσχάτων ὁ θεσμὸς τοῦ Πνευματικοῦ Συμβούλου καὶ Ἐξομολόγου ἐν τοῖς Σχολείοις, καὶ δὴ ἐν τοῖς Γυμνασίοις. Ἡ ἐν τῷ Μυστηρίῳ τῆς Ἱ. Ἐξομολογήσεως ἐπικοινωνία τοῦ πνευματικοῦ τούτου μετὰ τῆς μαθητιώσης Νεολαίας θὰ εἶναι διαρκής, μὴ περιοριζομένη εἰς τὰς περιόδους τῶν Τεσσαρακοστίων. Οὕτως, ἡ Ἐκκλησία θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν πνευματικὴν οἰκοδομὴν τῶν Νέων κατὰ μοιμώτερον καὶ ὠφελιμώτερον τρόπον. Εὐχρῆς ἔργον λοιπὸν θὰ ἦτο ὁ θεσμὸς οὗτος νὰ ἐπεκταθῇ εἰς ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν μας, λαμβανομένης σχετικῆς προνοίας ἐκ μέρους τῶν κατὰ τόπους Ἐπισκόπων. Πράγματι, πρέπει νὰ ληφθῇ πᾶν ποιμαντικὸν μέτρον διὰ τὴν περισσῶσιν τῆς ἑλληνικῆς Νεότητος ἐκ τῶν ἀπειλούντων αὐτὴν ἠθικῶν κινδύνων, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὰς ἡμέρας μας, εἶναι μέγιστοι.

« Ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν».

Συνεπληρώθησαν ἄρτι δύο ἔτη ἀπὸ τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας τοῦ ἀοιδίμου πατρὸς Ἀμφιλοχίου Μακροῦ, ἐνὸς ἐκ τῶν κυριωτέρων στυλοβατῶν τοῦ συγχρόνου ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ Μοναχισμοῦ. Ἀνὴρ βαθείας πνευματικότητος καὶ ἐξόχου ἀρετῆς, ὁ π. Ἀμφιλόχιος ἔδρασεν ἐπὶ μακρὸν εἰς Δωδεκάνησον, μὲ κέντρον τὴν ἱερὰν νῆσον Πάτμον, ἣ δὲ φήμη τῆς ἀγιότητός του ἠπλώθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἡ συμβολή του εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Μοναχισμοῦ, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς νηπτικῆς Παραδόσεως, ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἀνεκτίμητος. Τοιαῦται μορφαί, εἰς τὴν σημερινὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀποδεικνύουν ὅτι αὕτη εἰσέρχεται εἰς περίοδον πνευματικῆς ἀκμῆς καὶ βαίνει ὄντως «ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν». Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐμπνέει τὰ βήματά της καὶ πραγματοποιεῖ μίαν ἀναγέννησιν θαυμαστὴν ἐκ πολλῶν ἀπόψεων.

Ὁ ἐμπλουτισμὸς τῆς Ἱ. Ὑμνωδίας μας.

Ὡς μεταδίδει τὸ Δελτίον Εἰδήσεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου («Ἐπίσκεψις»), τὸ Ἰνστιτούτον Βυζαντινῶν καὶ Νεο-

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

ΩΣ ΠΗΓΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ

Μία ἐκ τῶν σπουδαιότερων πηγῶν τῆς Λειτουργικῆς εἶναι τὰ διὰ τῶν αἰῶνων ἔργα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως καὶ ὕμνογραφίας καὶ ἰδίως ὁ ἐν τοῖς διαφόροις κώδιξι καὶ χειρογράφοις σωζόμενος ἄσματικὸς πλοῦτος τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ εἰκοσιτετραῶρου καὶ ἰδίως τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ὁρθρου, ἡ ὁποία περικλείει τὰ περισσότερα καὶ συνήθως ἀξιολογώτερα ὕμνογραφικὰ κείμενα.

Αἱ μέχρι τοῦδε ἔρευναι καὶ ἡ περαιτέρω μελέτη τῶν παλαιῶν χειρογράφων ἀποδεικνύει, ὅτι πρὸς διαμόρφωσιν τοῦ ἄσματικοῦ πλοῦτου τῆς ὀρθοδόξου λατρείας τὰ μέγιστα συνετέλεσαν μεγάλαι ἐκκλησιαστικαὶ προσωπικότητες καὶ διάσημοι ὕμνογράφοι καὶ μελωδοί, οἳ οἱ Ῥωμανὸς ὁ μελωδὸς (α' ἡμισυ στ' αἰῶνος)· ὁ Σωφόνιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων (ζ' αἰῶν)· ὁ κατὰ τὰς

ελληνικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης, μὲ τὴν συνεργασίαν καὶ Ἑλλήνων εἰδικῶν, ὡς οἱ Ε. Τωμαδάκης, Ἀ. Κομίνης, Ἀ. Πρωΐου, Κ. Νίκας, ἤρχισε τὴν πραγματοποίησιν ἐνὸς ἰδιαιτέρως ἀξιολόγου καὶ χρησίμου ἔργου διὰ τὴν ὀρθόδοξον Λατρείαν: τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν, εἰς 14 τόμους (ἔξεδόθησαν ἤδη οἱ 4 πρῶτοι), πάντων τῶν ἀνεκδότων λειτουργικῶν κανόνων, τῶν περισωθέντων εἰς χειρόγραφα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος (κάτω Ἰταλία). Οὕτως ἔρχονται εἰς φῶς θησαυροὶ τῆς ὕμνωδίας τῆς Ἐκκλησίας μας, τινὲς τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ ἐνσωματωθῶν εἰς τὰ ἤδη ἰσχύοντα Μηναῖα καὶ νὰ συμπληρώσων τὰ ὑφιστάμενα κενά. Τὸ ὕμνογραφικὸν τοῦτο ὕλικόν, ἐπιβλητικὸν καθ' ἑαυτὸ λόγῳ τῶν διαστάσεων του καὶ τῆς ποιητικῆς του ἀξίας, ἐπέβαλεν ἕνεκα τῆς συνθέσεώς του κατάταξιν ἀνάλογον πρὸς τὴν τῶν Μηναιῶν. Δηγρέθη λοιπὸν κατὰ τὴν χρονολογικὴν τάξιν τῶν ἑορτῶν, οὕτως ὥστε ἕκαστος τόμος νὰ περιέχῃ τοὺς ἀνεκδότους κανόνας ἐνὸς ὠρισμένου μηνός. Περιττὸν νὰ ἐξαρθῇ ἡ σημασία τῆς ἐπιστημονικῶς διεξαγομένης ταύτης ἀναστηλώσεως διὰ τὸν, ἐν καιρῷ, ἐμπλουτισμὸν τοῦ ὕμνολογικοῦ ὕλικου τῆς λατρείας μας.

ἀρχὰς τοῦ ἡ' αἰῶνος ἐκλεγείς Μητροπολίτης Γόρτυνος Κρήτης Ἄνδρέας ὁ Ἱεροσολυμίτης (ζ'-ἡ' αἰών)· ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς (ζ'-ἡ' αἰών)· ὁ Κοσμάς Μαΐουμᾶ (ἡ' αἰών)· ὁ Ἄνδρέας Πηρὸς ἢ Τυφλὸς (τέλος ἡ' αἰῶνος)· ὁ Στέφανος Σαββαΐτης ἢ Ἁγιοπολίτης (ἡ' αἰών)· ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἡλίας (ἡ' αἰών)· οἱ πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸς (ἡ' αἰών) καὶ Ταράσιος (ἡ'-θ' αἰών)· ὁ Θεόδωρος Στουδίτης (θ' αἰών)· ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ Στουδίτης (θ' αἰών)· ὁ Λέων Στ' ὁ σοφὸς (θ' αἰών)· ὁ Χριστοφόρος ὁ Κωνσταντινουπολίτης (θ' αἰών)· ὁ Θεοφάνης ὁ Γραπτὸς (ἡ'-θ' αἰών)· ὁ πατριάρχης Μεθόδιος (θ' αἰών)· ἡ Κασσιανὴ (ἢ Κασσία ἢ Εἰκασία) (θ' αἰών)· ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (ι' αἰών)· ὁ Θεόδωρος Πρωτοσηκρήτης (ι' αἰών)· ὁ Ἰωάννης ἐπίσκοπος Εὐχαΐτων (ι' αἰών)· ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Φιλόθεος (ιδ' αἰών) καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Σημειωτέον, ὅτι ἀπὸ τοῦ ι' μέχρι τοῦ ιε' αἰῶνος πολλοὶ συνέθεσαν ἀνωνύμως ἄσματά τινα καὶ ἰδίως καθίσματα, στιχηρά, φωταγωγικά καὶ συχνότερον προσόμοια, ἅτινα, μολονότι παρέμειναν ἀνεπίγραφα, διασώθησαν εἴτε εἰσαχθέντα εἰς τὰ ἐν χρήσει λειτουργικὰ κείμενα, εἴτε περιληφθέντα εἰς σωζομένους κώδικας καὶ χειρόγραφα λειτουργικῶν ἢ ὕμνογραφικῶν συλλογῶν.

Ἡ ὑπὸ τῆς Λειτουργικῆς μελέτῃ τοῦ διὰ τῶν αἰῶνων δημιουργηθέντος πλούτου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως καὶ ὕμνογραφίας, ὅστις ἀπαντᾶται ἐν τοῖς ἐντύποις λειτουργικοῖς βιβλίοις ἢ ἐν τοῖς χειρογράφοις, συντελεῖ ἐν πρώτοις εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ βαθυτέρου νοήματος τῶν λατρευτικῶν βιωμάτων καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Θεολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Ψυχολογίας τῆς λατρείας. Τὰ ἔργα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως κατὰ τρόπον πηγαῖον καὶ «διὰ στίχων εὐμνημονεύτων θαυμαστῆς συντομίας καὶ σαφηνείας» (Π. Τρεμπέλα, Ἐκλογή Ὁρθοδόξου Ὑμνογραφίας, ἐν Ἀθήναις 1949, σελ. λα') προσφέρουν πρὸ πάντων εἰς τοὺς πιστοὺς τὰς θεμελιωδεστέρας τῶν ἀληθειῶν καὶ τὴν πεμπτουσίαν τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ ἰδίως ἐκεῖνα τὰ σημεῖα αὐτῆς, ἅτινα ἀφοροῦν εἰς τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ ἀνακαίνισιν τοῦ ἀνθρώπου.

που. Ἐὰν παραμερίση τις τὰς ἐν τοῖς ἔργοις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνογραφίας «ποιητικὰς ἐξάρσεις καὶ ὑπερβολὰς καὶ γενικεύσεις καὶ δραματικὰς ἀπεικονίσεις», ὡς καὶ τὰ «μεταφορικῶς καὶ ποιητικῆ ἀδείᾳ λεγόμενα καὶ ἠδόμενα», θὰ διαπιστώσῃ, ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα ἀποτελοῦν τῷ ὄντι «ἐν πολλοῖς ἰδιότυπον καὶ πλαστικὴν ἔκφρασιν τῆς ὀρθοδόξου δογματικῆς πίστεως» (Ι. Καρμίρη, Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα..., τόμ. 1, σελ. 245· τοῦ αὐτοῦ, Σύνοψις τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ὁρθ. Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν Ἀθήναις 1957, σελ. 12) καὶ τῆς καθ' ὅλου Θεολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Ψυχολογίας τῆς Ὁρθοδόξου λατρείας.

Ἐπειτα ἡ μελέτη τῶν ἔργων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως διαφωτίζει πλείστας πτυχὰς τῆς ἐξελιξέως τῆς ὀρθοδόξου λατρείας. Οὕτω διὰ νὰ ἀναφέρωμεν παραδείγματά τινα, ἡ μελέτη τῆς ἐν τοῖς χειρογράφοις ἢ καὶ ἐν τοῖς ἐντύποις παλαιότερας ὑμνολογίας τοῦ ὀρθρου τῆς Β' ἢ Δ' ἢ Ε' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἐξιχνίασιν τοῦ παλαιότερου ἑορτολογικοῦ των περιεχομένου. Διὰ τὴν Β' Κυριακὴν τῶν νηστειῶν ἡ ὑμνολογία τῶν παλαιότερων χειρογράφων ἀναφέρεται εἰς τὴν μνήμην τῶν ἁγίων τοῦ Μηναίου ἢ εἰς τὴν μνήμην τῆς μετανοίας τοῦ τελώνου ἢ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Δ' Κυριακὴν τῶν νηστειῶν, παλαιότερα ὑμνολογία τῆς ἡμέρας ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην, συγγραφέα τῆς «Κλίμακος», ἀλλ' εἰς τὸν κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου περιπεσόντα εἰς τοὺς ληστές, ὅστις συμβολίζει τὴν τετραυματισμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνθρωπότητα. Ἐπειτα ἡ παλαιότερα ὑμνολογία τῆς Ε' Κυριακῆς τῶν νηστειῶν ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία παλαιότερον κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐποιεῖτο μνεῖαν οὐχὶ τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, ἀλλὰ τῆς παραβολῆς τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου.

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται, ὅτι ἡ ἀξιοποίησις καὶ συστηματικὴ μελέτη τοῦ πλούτου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως καὶ ὑμνογραφίας θὰ συνετέλει τὰ μέγιστα εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς λειτουργικῆς ἐπιστήμης.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΚΑΤΟΡΘΩΜΑ ΜΕΓΙΣΤΟΝ, Η ΜΙΜΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ *

2. Ἡ μίμησις τοῦ Χριστοῦ ἀπαιτεῖ καθαροσιν τῆς ψυχῆς καὶ ἄρνησιν τοῦ κόσμου.

Κατόρθωμα μέγιστον τῷ ὄντι εἶναι νὰ μιμηθῶμεν τὸν βίον καὶ ν' ἀκολουθήσωμεν τὰ ἔχνη τῶν ἀγίων καὶ θεοφόρων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἠγάλωσαν τὰ πάντα εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ ἀγῶνα, καὶ ἐπιδειξόμεν τὴν αὐτὴν σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος, τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, ἄχρι τέλους, ἕνα μὴ νωθροὶ εὑρεθῶμεν, ἀλλὰ μιμηταὶ «τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομοῦντων τὰς ἐπαγγελίας» (Ἐβρ. στ' 12 . Βλέπομεν, ὅτι γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι εἰσῆλθομεν εἰς τὸν παρόντα βίον καί, πάντα τὰ ἐπίγεια καταλιπόντες, γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι ἀπερχόμεθα εἰς τὸ ἐν οὐρανοῖς οἰκητήριον. Τὸ φθαρτὸν εἰς τὴν φθορὰν ὑπόκειται. Διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς Χριστὸν ἀνεκαινίσθημεν καὶ ἀπεβάλομεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ καὶ ἐγευσάμεθα διὰ τοῦ Εὐαγγελίου «καλὸν ρῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος» (πρβλ. στ' 5). Ἐφωτίσθημεν καὶ ἐγευσάμεθα τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς καὶ ἐγίνομεν μέτοχοι Πνεύματος ἀγίου, ὥστε νὰ μὴ συγχωρῆται ἡ ἐπάνοδος ἡμῶν εἰς τὴν προτέραν ἀναστροφὴν.

Ἡ ιδιότης τοῦ χριστιανοῦ δὲν εἶναι φιλή ὀνομασία. Δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ, ὅτι ἀνήκομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐκ παραλλήλου εἶναι δυνατόν ν' ἀνήκομεν εἰς μίαν Ὀργάνωσιν ἢ εἰς Σωματεῖον. Εἴμεθα φορεῖς Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἡ ἀποστολή μας ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι νὰ συνεχίσωμεν τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ, ἀναλαμβάνοντες προθύμως τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰς παθήσεις τοῦ σώματος, ἀρκεῖ νὰ διαφυλάξωμεν ἀκηλίδωτον τὴν ψυχὴν ἡμῶν. Ἡ λαμπτηδὼν τῆς ψυχῆς πρέπει νὰ παραμένῃ διαρκῶς ἀνημμένη, διὰ νὰ φωτίζη τὸν δρόμον πρὸς τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν αἰωνιότητα, «γινώσκοντες ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς κρείττονα ὑπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν» (Ἐβρ. ι' 34). Τὸ φρόνημα τοῦ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 288 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 τεύχους.

πιστοῦ χριστιανοῦ οὐδόλως κάμπτεται ἀπὸ τὰς παντοειδεῖς κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐπιβουλὰς, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἀπὸ τὰς κακουχίας καὶ ταλαιπωρίας, εἰς ἃς ὑποβάλλει τὸ σῶμά του ἐν τῇ διακονίᾳ τῆς Ἐκκλησίας. Ἄρκει νὰ ἐνθυμηθῶμεν τοὺς σοφοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὁ ὁποῖος αἰσθάνεται τὸν ἔσω ἄνθρωπον νὰ ἀνακαινίζεται καθημερινῶς καὶ περισσότερον, καθ' ὃν χρόνον ὁ ἔξω ἄνθρωπος, τὸ σαρκικὸν περίβλημά του, διαφθείρεται διὰ τῶν παντοίων δεινοπαθημάτων του ἐν τῇ διακονίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου (Β' Κορ. δ' 16). Διότι ἡ ταπείνωσις καὶ δουλαγωγία τῆς σαρκὸς συντελεῖ εἰς τὴν ἔξαρσιν τοῦ πνεύματος. «Ὅταν ἡ σὰρξ ἀνδρουῖται καὶ ἐπιζητῇ τὰ ἑαυτῆς, τὸ πνεῦμα ἀδρανεῖ. Πρόκειται περὶ δύο ἀντιρρόπων δυνάμεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ ἐλευθέρα βούλησις τοῦ ἀνθρώπου χαράσσει τὴν πορείαν του, εἴτε πρὸς τὴν φθοράν εἴτε πρὸς τὴν σωτηρίαν. Πρὸς τὴν πτώσιν, ἢ πρὸς τὴν ἀνόρθωσιν. Πρὸς τὸν θάνατον, ἢ πρὸς τὴν ζωὴν. Ἡ ἐπιλογή τῆς ὁδοῦ τῆς ζωῆς καὶ ἡ πρὸς τὰ ἄνω μετεώρισις τῆς βουλῆσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ μέγιστον κατόρθωμα τοῦ ἀνθρώπου. Διότι τὸν ὀδηγεῖ πρὸς μίμησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἐπιφυλάσσει νὰ γνωρίσῃ καὶ ἴδῃ αἶ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν» (Α' Κορ. β' 9).

Ἄφ' ὅτου ὁ Χριστὸς ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς ὡς Θεάνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐπανεῦρε τὴν ἀπολεσθεῖσαν ψυχὴν του. Τὸ φῶς εἰσῆλθε διὰ τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸ κόσμον. Ἡ ἀσέλγητος νύξ εἰς λαμπρὰν ἡμέραν μετετέραπη καὶ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐβαπτίσθησαν ἐν τῷ ὀνόματι Ἐκείνου, τοῦ Ἐσταυρωμένου δικαίου. Ἡ νύξ προέκοψε, κατὰ τὸ ρῆμα τοῦ θείου Παύλου, καὶ ἡ σκοτία παρῆλθε. Καὶ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ἐπεχύθη φῶς καὶ ἀπέλουσε τὴν ἐσκοτισμένην ἀνθρωπίνην συνείδησιν. Ἀπελούσθημεν, λοιπόν, καὶ ἡγιασθῆμεν καὶ μετεβλήθημεν διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τέκνα φωτὸς καὶ ἐν τῷ φωτὶ τούτῳ ὀφείλομεν νὰ περιπατῶμεν, μιμούμενοι τὸν ἀναστήσαντα ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας καὶ χαρίσαντα εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν υἰοθεσίαν καὶ τὴν κληρονομίαν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Ἄλλ' ἡ μίμησις αὕτη εἰς οὐδὲν οἰκοδομεῖ, ἐὰν περιορίζεται εἰς τὴν ψιλὴν πίστιν, ἢ εἰς τὴν νεκρὰν γνῶσιν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ. Ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα Ἐκείνου, ὅστις ἀπέδειξε τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγάπην του διὰ τοῦ ἑκουσίου σταυρικοῦ μαρτυρίου, ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἄρωμεν τὸν σταυρόν, ἐφ' οὗ θὰ καθηλώσωμεν τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας. Ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν, συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὡσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν

διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν» (Ρωμ. στ' 3-4).

3. Ἡ ἀγάπη βασικὴ προϋπόθεσις τῆς ἐν Χριστῷ τελειώσεως.

Διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ τέλειον, πρέπει νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν Χριστόν, ὅποτε θὰ αἰσθανώμεθα, ὅτι «ἐν Χριστῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν» (Πρβλ. Πράξ. ιζ' 28). Εἰς τὴν προσπάθειάν μας ταύτην θέλομεν ἐνισχυθῆ μεγάλως, ἐὰν διακατεχώμεθα πάντοτε ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ παροῦσα ζωὴ ὁδὸς ἐστίν. «Ὅτι εἴμεθα ὁδῶνται βαδίζοντες χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν πότε θὰ κληθῶμεν καὶ διακόψωμεν τὴν πορείαν μας. Καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτα, ὅσα ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἀναφέρει σχετικῶς εἰς τὴν μνημειώδη ὁμιλίαν του πρὸς Εὐτρόπιον. «Πανδοχεῖόν ἐστίν ὁ παρὼν βίος... οὐκ ἔχει οὐδεὶς πόλιν. Ἡ πόλις ἄνω ἐστίν. Τὰ παρόντα ὁδὸς ἐστίν» ('Ε. Π. 52,401). Εἰς τὸ πανδοχεῖον αὐτό, τὸ ὁποῖον λέγεται ἐπίγειος βίος, εἰσήλθομεν διὰ νὰ καταλύσωμεν, χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν πότε θὰ ἐξέλθωμεν. Διὰ τὴν θεωρίαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν οἰκείωσιν τοῦ Χριστοῦ οἱ πάντες ἔχομεν ἀνάγκην προπαρασκευῆς. Ἐπείγει ἡ κάθαρσις τῆς ψυχῆς διὰ τῆς συνεχοῦς ἀσκήσεως καὶ ἀδιαλείπτου προσευχῆς. Δὲν χρειάζεται πρὸς τοῦτο χρόνος, ὅσον ἀπαιτεῖται εὐλαβῆς διάθεσις, ὅπως ὁ Χρυσορρήμων μᾶς πληροφορεῖ: «οὐχὶ ὁ χρόνος, ἀλλ' ἡ εὐλάβεια ὁδηγεῖ εἰς Χριστόν καὶ ἐν βραχεῖ καιρῷ» ('Ὁμιλ. ΚΑ' εἰς Ἀνδριάντας 'Ε. Π. 49,208).

Τὸ ἐξοχώτερον γνῶρισμα τῆς ἐν Χριστῷ τελειώσεως εἶναι ἡ τήρησις τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης, ἀνευ τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος μεταβάλλεται εἰς ἡχοῦντα χαλκόν ἢ εἰς κύμβαλον ἀλαλάζον. Οὔτε ἡ προφητικὴ δύναμις, οὔτε ἡ γνῶσις τῶν μυστηρίων, οὔτε ἡ πλεονέχεια ἰσχυρὰ πίστις ὁδηγοῦν τὸν ἄνθρωπον πλησίον τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν ἐλλείπη ἡ ἀγάπη, μᾶς λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. «Ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμὶ» (Α' Κορ. ιγ' 2. Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς μαθητάς του, τὴν καινὴν τῆς ἀγάπης ἐντολὴν ἔθετο ὡς λυδίαν λίθον τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ταυτότητός των ὡς μαθητῶν αὐτοῦ. «Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις» ('Ἰωαν. ιγ' 35. Ἡ ἀγάπη, ἡ ἐν Κυρίῳ καὶ οὐχὶ ἡ κατὰ κόσμον, ὁ σύνδεσμος τῆς τελειότητος, δι' ἧς ὁλοκληροῦται ἡ προσωπικότης τοῦ χριστιανοῦ, εἶναι ἡ ἀφετηρία πάσης χριστιανικῆς ἀρετῆς. Εἶναι δὲ ἀνωτέρα εἰς ἀξίαν καὶ

αὐτοῦ τοῦ μαρτυρίου ἀκόμη, τὸ ὅποῖον εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ, ἐὰν δὲν ἔχη ὡς κίνητρον τὴν ἀγάπην. «Ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελούμαι» (Α' Κορ. ιγ' 3). Μὲ ἀφετηρίαν τὰς σκέψεις ταύτας, προφανῶς καὶ ὁ ἅγιος Χρυσόστομος εἰς λόγον, τὸν ὅποῖον ἐξεφώνησεν εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν, ταῦτα τὰ θαυμάσια ὑπογραμμίζει· «Ἀγάπης οὐδὲν ἐστὶ μείζον, οὔτε ἴσον ἐστίν, οὐδὲ αὐτὸ τὸ μαρτύριον, ὃ πάντων ἐστὶ κεφάλαιον ἀγαθῶν. Καὶ πῶς; ἄκουσον· ἀγάπη μὲν καὶ χωρὶς μαρτυρίου ποιεῖ μαθητὴν τοῦ Χριστοῦ. Μαρτύριον δὲ χωρὶς ἀγάπης οὐκ ἂν ἰσχύσειε τοῦτο ἐργάζεσθαι».

Διὰ τὴν μίμησιν τοῦ Χριστοῦ ἐκλήθημεν Χριστιανοί. Ἀγὼν καλὸς ἐπίκειται ἐνώπιον ἡμῶν. Καὶ ὡς οἱ ἐν σταδίῳ ἀγωνιζόμενοι, πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἐγκρατεύονται καὶ εἰς γυμνασίαν καὶ ἀσκήσεις τὸ σῶμα αὐτῶν ὑποβάλλουσιν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ πράξωμεν, οἱ τὸν στέφανον τῆς δικαιοσύνης προσδοκῶντες νὰ λάβωμεν. Εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν ἄς ἐπικαλεσθῶμεν τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου. Ἐνδυναμούμενοι διὰ τῆς κραταιᾶς προστασίας τοῦ Θεοῦ νὰ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι πάντες θὰ καταντήσωμεν εἰς ἄνδρα τέλειον. Ἀποταξάμενοι τὸν σατανᾶν καὶ συνταχθέντες μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ἄς κρατήσωμεν τὴν πίστιν ἡμῶν ἀπαρασάλευτον, διὰ νὰ τύχωμεν τοῦ ἀθανάτου στεφάνου τῆς ζωῆς, ὡς ὑπόσχεται ὁ Κύριος· «Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς» (Ἀποκ. β' 10).

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιοδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐξ 100 δραχμῶν ἐτησίαν συνδρομὴν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθήναι (140), Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ*

Ζούμε σήμερα τὸ θαῦμα τῶν θαυμάτων! Τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ! Ζούμε στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ Φωτός: Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὡς Ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως, ὅπως τὴν ἔχουν ὀνομάσει, βοηθεῖ τὸν ψυχοσωματικὸν ἄνθρωπο νὰ ζήσῃ ἔντονα τὸ πιὸ μεγάλο γεγονός τῆς Ἱστορίας, δημιουργώντας τὸν μεγαλειώδη ἑορτασμὸ τῆς Πασχαλινῆς Νύχτας. Αὐτὴ «ἡ ὄντως ἱερὰ καὶ πανέορτος, ἡ σωτήριος νύξ καὶ φωταυγής», ὅπως τὴν ψάλλει ὁ ὑμνογράφος τοῦ Κανόνος τῆς Ἀναστάσεως, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἢ, ὅπως θάλεγε ὁ ἐθνικός μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμός, ἡ «νύχτα γεμάτη θαύματα» συνεκλόνησε καὶ ἀπόψε μὲ τὸ ἱερὸ ρίγος τῆς τῆς πτωχῆς μας ὑπάρξεως. Οἱ πασχάλινες καμπάνες δόνησαν κι' ἐφέτος τῆς ψυχῆς μας καὶ τῆς κάλεσαν νὰ ὑψωθοῦν σὲ ὑπερκόσμιους ὀρίζοντες.

Μέσα στὸν μεγαλειώδη αὐτὸν ἑορτασμὸ τοῦ Πάσχα ἀποκαλύπτεται τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς Ὁρθοδοξίας, ποὺ διατηρεῖ καὶ βιώνει ὀρθὰ τὸ χριστιανικὸ μῆνυμα ἀνὰ τοὺς αἰῶνες. Ἡ Ὁρθόδοξία γιορτάζει τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ ὡς «ἐορτῶν ἐορτὴ καὶ πανήγυρι πανηγύρεων», διότι τὴν συνδυάζει ἀπόλυτα μὲ τὴν ἀνάστασι τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ Πάσχα γιὰ τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία δὲν εἶναι μιὰ ἀπλὴ ἑορταστικὴ ἀνάμνησι τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἡ γιορτὴ τῆς χαρᾶς τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν νίκη κατὰ τοῦ θανάτου καὶ τὴν προσωπικὴ του ἀνάστασι, ποὺ ἐξασφάλισε ὁ Χριστός, ὁ Θεάνθρωπος Λυτρωτὴς μὲ τὴ δική του Ἀνάστασι. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀπόλυτα συνυφασμένη μὲ τὴν ἀνάστασι τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ Ἀπολυτίκιον τῆς Ἀναστάσεως ποὺ ἐπὶ 40 μέρες γίνεται ἐπὶ νίκης καὶ θριάμβου στὰ χεῖλη τῶν Ὁρθοδόξων, τονίζει ἰδιαίτερα αὐτὸ τὸν συνδυασμὸ:

«Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας
καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος».

Προσέξτε ἀκόμη τὴν ὀρθόδοξη ἀπεικόνισι τῆς Ἀναστάσεως, ὅπως τὴν ἀποδίδουν οἱ βυζαντινοὶ ἀγιογράφοι καὶ ὅπως

* Πασχαλινὴ Ὁμιλία, μέρος τῆς ὁποίας μετεδόθη ἀπὸ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Ε.Ι.Ρ.Τ. τὸ Πάσχα 1972.

τὴ βλέπομε στὴ Μονὴ Δαφνίου ἢ στὴ Μονὴ τῆς Χώρας στὴν Κωνσταντινούπολι. Ὁ Ὁ Αναστημένος Χριστὸς ἐδῶ δὲν εἰκονίζεται μόνος (ὅπως συμβαίνει στὶς ἀπεικονίσεις τῶν δυτικῶν ζωγράφων, ὅπου παρουσιάζουν τὸν Κύριο νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸν τάφο, περιγράφοντας ἔτσι μόνο τὸ ἱστορικό γεγονός τῆς Ἀναστάσεως). Στὴν εἰκονογραφία τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀντίθετα, ὁ Ἀναστὰς Χριστὸς παρουσιάζεται σὲ μιὰ ὀραιότατη σύνθεσι μὲ τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον. Εἰδικώτερα ὁ Χριστὸς κρατᾷ μὲ τὸ ἓνα, ἢ καὶ μὲ τὰ δύο τοῦ χέρια τὸν πεσμένο ἄνθρωπο, τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐὰ, σὲ μιὰ νευρώδη κίνησι ἐγέρσεως καὶ ἀπελευθερώσεως, ἐνῶ τὰ πόδια τοῦ πατοῦν γερὰ καὶ σταθερὰ πάνω στὶς δυὸ διαλυμένες χάλκινες πύλες τοῦ Ἄδου. Τὰ δύο αὐτὰ θυρόφυλλα ἔχουν παγιθεύσει ἀπὸ κάτω τὸ θάνατο (προσωποποιημένο), ἐνῶ στὸ σκοτεινὸ φόντο τοῦ σπηλαίου βρίσκονται διασκορπισμένα καὶ σπασμένα τὰ κλειδιά, οἱ ἀλυσίδες καὶ ὅλα τὰ ἐξαρτήματα τοῦ Βασιλείου τοῦ Ἄδου.

Στὴ γεμάτη ζωὴ, κίνησι καὶ ἀνάστασι αὐτὴ εἰκόνα νοιώθει κανεὶς πιὸ καλὰ τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως, ὅπως μᾶς τὸ παραδίδει ἡ Ὁρθοδοξία. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι σὰν τὶς ἄλλες γιορτές, ποὺ γιορτάζομε κάτι ἔξω καὶ μακριὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ γιορτὴ τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ἡ γιορτὴ τοῦ ἀνθρώπου, διότι χάρις σ' αὐτὴ ἀναστηλώθηκε ἡ ξεπεσμένη ἀξιοπρέπειά του. Ἀνέτειλε τὸ χαμόγελο τῆς ἐλπίδος στὰ μαραμμένα χεῖλη του. Φύσηξε ὁ ἀέρας τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀπὸ τὸν προαιώνιο ἐχθρὸ του: τὸ θάνατο. Ἠττήθηκε ἡ ἀπαισιοδοξία καὶ νίκησε ἡ αἰσιοδοξία καὶ ἡ κατάφασι γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὸ σῶμά του καὶ τὰ ἀνθρώπινα. Χωρὶς τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ, ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, θὰ ἦταν «κενὴ καὶ ματαία ἡ πίστις» μας. Ἀνώφελος καὶ ἄχρηστος γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ ὁ Χριστιανισμὸς, ὅπως καὶ οἱ ἄλλες θρησκείες, ποὺ δὲν ἀγγίζουν καθόλου τὸν ἄνθρωπο...

Τώρα ὁμως, συνεχίζει γεμάτος καμάρι ὁ Παῦλος, «Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο». Δηλαδή: Ὅπως οἱ πρῶτοι καρποί, ποὺ ὀριμάζουν ἐνωρίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ μᾶς προαναγγέλλουν ὅτι θὰ ἀκολουθήσῃ καὶ ἡ ὑπόλοιπη συγκομιδὴ, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἀνέστη πρῶτος καὶ βεβαιώνει μὲ τὴν ἀνάστασί του, ὅτι θὰ ἀκολουθήσῃ ἔπειτα καὶ ἡ ἀνάστασι τῶν ἀνθρώπων (Α' Κορ. ιε' 20). Καὶ ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρείας γράφει: «Ὁ Θεὸς μᾶς δείχνει συνεχῶς τὴν μελλοντικὴ ἀνάστασί μας, τὴν ἀπαρχὴ τῆς ὁποίας ἔκαμεν ὁ Κύριος». Τὸ χαρμόσυνο αὐτὸ γεγονός γιὰ τὸν ἄνθρωπο κάνει τὸν ἱερὸ ὕμνο-

γράφου τῆς Ἀναστάσεως νὰ ξεσπᾷ ἀσταμάτητα σὲ ὕμνους σὰν κι' αὐτόν:

«Θανάτου ἐορτάζομεν νέκρωσιν, Ἄδου τὴν καθαίρεσιν,
ἄλλης βιοτῆς, τῆς αἰωνίου, ἀπαρχῆν,
καὶ σκιρτῶντες ὑμνοῦμεν τὸν Αἴτιον».

* * *

Ἔτσι ἀνοίγεται ἐμπρὸς μας ἡ αἰσιόδοξη ἄποψις τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας μας γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ εἰδικότερα τὸ ἀνθρώπινο σῶμα καὶ τὸν κόσμον ὁλόκληρο.

Σὲ ἐποχὲς πρὸ Χριστοῦ καὶ σήμερα, ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπικρατεῖ γενικὰ ἡ ἀπαισιοδοξία σχετικὰ μὲ τὴν τύχη τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ Στωϊκοὶ μιλοῦν γιὰ τὴν ψυχὴ, «ἀλλὰ μὲ τὸν ὄρο αὐτὸ ἐννοοῦν μιὰ πνευματικὴ, ἀπρόσωπη ὕλη, ποὺ διαλύεται μαζὶ μὲ τὸ σῶμα καὶ χάνεται στὸ Σύμπαν, τοῦ ὁποῦ ἀποτελεῖ μέρος». Καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν Ἐπικουρείων φιλοσόφων ἦταν: «Ἡ ζωὴ εἶναι λίγη καὶ ὁ καιρὸς ποὺ θὰ μείνης πεθαμένος πολὺς» (Holzner, ὁ Παῦλος, σελ. 228-229). Φυσικὴ συνέπεια τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἦλθε τὸ σύνθημα τῶν εὐδαιμονιστῶν: «Φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν» (Α' Κορ. ιε' 32). Ἐμπρὸς στὴν τρομάρα τῆς ἀνυπαρξίας ὁ ἄνθρωπος καταφεύγει στὴν μέθη τῆς ἡδονῆς ἢ διαλέγει σὰν λύσι τὴν αὐτοκτονία, ὅπως δίδασκε ὁ Ἡγησίας ὁ πεισιθάνατος.

Ὅλες αὐτὲς οἱ ἀρχαῖες τάσεις συνεχίζονται ἀκόμη καὶ σήμερα σὲ κύκλους ἔξω τῆς Ἐκκλησίας. Διεθνῶς γνωστοὶ σύγχρονοι συγγραφεῖς, χωρὶς ὅμως τὸ φῶς τῆς πίστεως, ὅπως ὁ Camus, ὁ Sartre κ.ά. μιλοῦν καὶ γράφουν γιὰ τὸ ἀδιέξοδο, τὸ χάος, τὸ παράλογο τοῦ ἀνθρώπινου προβλήματος, καὶ ἡ μόνη ἀπάντησις ποὺ δίνουν εἶναι ἡ ἀπόγνωσις καὶ ὁ μηδενισμός.

Τὸ ἴδιο, εἰδικότερα, ἰσχύει γιὰ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα (Ταλαίπωρο ἀνθρώπινο σῶμα! «Πόσα σοῦ καταμαρτυροῦσι!»).

Οἱ εἰδωολάτραι τὸ θεωροῦσαν δημιούργημα τοῦ κακοῦ θεοῦ. Οἱ φιλόσοφοι τὸ περιφρονοῦσαν. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Πλάτων τὸ θεωροῦσε σὰν «δεσμωτήριο τῆς ψυχῆς». Οἱ Ἑβραῖοι τὸ ἔβλεπαν σὰν τὸ ἐπίκεντρο τῆς ἀντιθέσεως καὶ τῆς ἀρνήσεως τοῦ Θεοῦ. Καὶ σήμερα ἀκόμη ὁ μόνος ἀδικημένος εἶναι τὸ ἀν-

θρώπινο σῶμα. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος «τὸ ὑποτιμᾷ ἢ τὸ ὑπερεκτιμᾷ. Τὸ περιφρονεῖ ἢ τὸ λατρεύει. Τὸ θεωρεῖ ὄργανο τοῦ σατανᾶ ἢ τὸ θεοποιεῖ» (Δευτερόλεπτα τῆς ψυχῆς σελ. 147).

Σ' αὐτὴ τὴν προαιώνια κατακραυγὴ καὶ γκρίνια ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου, σ' αὐτὸ τὸ αἰώνιο λυπητερὸ τροπάριο τῆς ἀπαισιοδοξίας γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ μόνος πιστὸς σύντροφος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ Χριστιανικὴ Πίστι. Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Μόνο μέσα στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἄνθρωπος χρωματίζεται μὲ ζωντανὰ χρώματα καὶ φωτίζεται μὲ τὸ φῶς τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ζωῆς. Διότι μόνο ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ πιστεύει στὴν ἀνάστασι τοῦ ἀνθρώπου. Πιστεύει καὶ κηρύττει τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἐπιβίωσι καὶ ἀνάστασι τοῦ σώματός του, τὴν ἐπιβίωσι καὶ μεταμόρφωσι τοῦ κόσμου.

Στὴν ἄρνησι καὶ τὴν δαιμονοποίησι τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου ὁ Χριστιανισμὸς ἀπαντᾷ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ σῶμά του δὲν εἶναι δημιουργήματα κανενὸς κακοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Δημιουργήματα «καλὰ λίαν», ὅπως τονίζει ἡ Γραφή. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου θὰ γνωρίσῃ τὴν φθορὰ καὶ τὸν θάνατο. Ἀλλὰ μὴ μέρα θ' ἀναστηθῆ ἄφθαρτο, νικῶντας τὸν θάνατον ὀριστικά. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ τὸ ἐγγυᾶται. Ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε ὡς ἄνθρωπος, διότι ὡς Θεὸς δὲν πέθανε οὔτε θὰ πεθάνῃ ποτέ. Ἡ ἀνθρώπινη φύσι τοῦ Χριστοῦ πέθανε καὶ ἀνέστη. Ἔτσι ὁ Χριστὸς καθιέρωσε τὴν ἀνάστασι σὰν ἀνθρώπινη πιά πραγματικότητα. Ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης: «ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναστάσεως δι' ἐνὸς (δηλ. διὰ τοῦ θεανθρώπου Χριστοῦ) ἀπλώθηκε σὲ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα». Καὶ ἔτσι μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, θὰ γίνῃ καὶ ἡ ἀνάστασι τοῦ ἀνθρώπων.

...Μέσα στὴ νύχτα τῆς ζωῆς, στὰ βαθειὰ μεσάνυχτα τοῦ χρόνου, θ' ἀκουσθῆ δυνατὴ ἢ φωνὴ μᾶς σάλπιγγος. «Σάλπιγξ ἠχήσει μέγα», λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἀποκαλύπτοντας τὸ μεγάλο μυστήριον τῆς τελικῆς ἀναστάσεως. «Καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται ἄφθαρτοι». Οἱ ἄνθρωποι θ' ἀναστηθοῦν μ' ἓνα καινούργιο, ἄφθαρτο καὶ φωτεινὸ σῶμα. Τὸ σῶμα αὐτὸ θᾶναι τὸ ἴδιο, ὄχι ὅμως καὶ ὅμοιο μὲ τὸ πρῶτο. Τὸ σῶμα τῆς ἀναστάσεως, λέγει ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων, χωρὶς νὰ εἶναι ἀσθενικό, ἐν τούτοις θὰ εἶναι τὸ ἴδιο τὸ σῶμα. Διότι, ἀφοῦ ντυθῆ τὴν ἀφθαρσία, θὰ μεταποιηθῆ, ὅπως τὸ σίδηρο μεταποιεῖται, ὅταν τὸ κοκκινίξῃ ἢ φωτιά... Ἔτσι λοιπὸν θ' ἀναστηθῆ τὸ ἴδιο τὸ σῶμα, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι φθαρτό... Θὰ γίνῃ πνευματικό. Κάτι θαυ-

μάσιο. Καὶ ὁ Μεθόδιος Ὀλύμπου ἐξηγεῖ τί σημαίνει «πνευματικὸν σῶμα». «Πνευματικό, λέγει, δὲν σημαίνει, ὅπως ἰσχυρίζονται μερικοί, ὅτι οἱ ψυχές ποῦ θ' ἀναστηθοῦν θὰ πάρουν ἓνα «ἀερῶδες» σῶμα, ἀλλ' ὅτι τὸ σῶμα τῆς ἀναστάσεως θὰ χωρᾷ «πᾶσαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν καὶ κοινωνίαν». Ὅπως καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, σημειώνει ὁ Θεοδώρητος, δὲν μεταβλήθηκε σὲ πνεῦμα δηλ. σὲ ἄυλη ὑπαρξί. Ἀλλὰ τὸ σῶμά του ἔμεινε τὸ ἴδιο. Ἐνα ἄλλο χαρακτηριστικὸ τοῦ σώματος τῆς ἀναστάσεως θὰ εἶναι τὸ φωτεινὸ στοιχεῖο. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εἶπε, ὅτι «οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος» (Ματθ. ιγ' 43). Καὶ Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος λέγει, ὅτι ὅλα τὰ μέλη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος θ' ἀναστηθοῦν καὶ θὰ γίνουν ὅλα «φωτοειδῆ».

Ταυτόχρονα μὲ τὴν ἀνάστασι τοῦ ἀνθρώπου θὰ γίνῃ καὶ ἡ ἀλλαγὴ καὶ ἀνακαινίσις τοῦ κόσμου. Ὁ ὑλικὸς κόσμος δὲν θὰ χαθῆ, ἀλλὰ θὰ μεταμορφωθῆ μαζὶ μὲ τὸν ἀνθρώπο, ὅπως ἀποκαλύπτει ὁ ἀπόστολος Πέτρος: «Καινοὺς οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν προσδοκῶμεν» (Β' Πέτρ. γ' 13). Τίποτε ἐπομένως ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ χαθῆ. Θ' ἀλλάξουν μόνο καὶ θὰ μεταμορφωθοῦν σὲ καλύτερες μορφές καὶ αἰώνιες ὑπάρξεις. Τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ τὰ «καλὰ λίαν» θὰ γίνουν «ἄριστα» ἀπὸ κάθε ἄποψι. Ἔτσι θὰ ὀλοκληρωθῆ καὶ θὰ τελειωθῆ ἡ Δημιουργία τοῦ Θεοῦ. Καὶ μὲ τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν θ' ἀρχίσῃ μιὰ καινούργια μέρα, ἡ 8η. Μιὰ μέρα χωρὶς τέλος. Ἄδυτη. Αὐτὴ θᾶναι ἡ Αἰωνιότης. Οἱ ἀναστημένοι ἀνθρώποι θὰ ζοῦν αἰώνια μέσα στὸ ἄδυτο Φῶς τῆς, ποῦ θὰ εἶναι ὁ Θεός...

Τὴν πίστι τῆς αὐτῆς ζῆ ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ χριστιανοὶ τὴν Νύχτα τοῦ Πάσχα. Τὴν μεγάλη αὐτὴ Νύχτα, κάθε χρόνο, γίνεται μιὰ γενικὴ «δοκιμὴ» τῆς Ἀναστάσεως.

Τὰ μεσάνυχτα, ἔξω στὸ ὑπαιθρο, μέσα στὴ βαθειὰ νύχτα, οἱ χριστιανοί, βουβοὶ καὶ ἀκίνητοι κάτω ἀπὸ τὸν ἑναστρο οὐρανό, ζοῦν τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Τὴν προαιώνια φυσικὴ κατάστασι τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ξαφνικὰ καμπάνες χαρμῶσυνες δονοῦν τὸν ἀνοιξιάτικο αἰθέρα. Εἶναι ἡ στιγμή τῆς Ἀναστάσεως. Χιλιάδες κεριὰ ἀνάβουν, ποῦ φωτίζουν χαρούμενα πρόσωπα. Οἱ πιστοὶ μοιάζουν τώρα μὲ τοὺς ἀναστημένους ἀνθρώπους, γεμᾶτοι Φῶς! Ἡ Φύσι γύρω, ζυπνημένην στὰ μῦρα τῆς ἀνοιξέως, μοιάζει νὰ κἀνη κι' αὐτὴ τὴ γενικὴ δοκιμὴ τῆς ἀπελευθερώσεώς τῆς ἀπὸ τὴν φθορὰ (Ρωμ. η' 22).

Μετὰ τὴν ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως οἱ χριστιανοὶ μπαίνουν μέσα στὸ Ναὸ γιὰ νὰ τελέσουν τὴν ἀναστάσιμη θεία Λειτουργία. Αὐτὸ συμβολίζει τὴν εἴσοδο τῶν ἀναστημένων ἀνθρώ-

πων στο φωτεινὸ χῶρο τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τὴν εἴσοδο στὴν αἰωνιότητα.

Κι' ἐνῶ τὴ νύχτα τῆς Ἀναστάσεως ζοῦμε σὰν χριστιανοὶ τὸ μυστήριον τῆς κοινῆς ἢ δευτέρας ἀναστάσεως, ἢ συμμετοχῆ μας στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι συμμετοχῆ στὴν «πρῶτη ἀνάστασι».

Πρόκειται γιὰ τὴν ἀνάστασι τῆς ψυχῆς. Εἶναι ἡ πρῶτη φάσις τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ γίνεται ἐδῶ καὶ τώρα. Ὅπως λέγει Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος, ἡ «ἀνάστασις τῶν ψυχῶν ἀπὸ τοῦ νῦν γίνεται». Μὲ τὸ ἅγιο Βάπτισμα ὁ ἄνθρωπος παίρνει τὴ δύναμι ν' ἀναστηθῆ, ὅπως τονίζει ὁ Μ. Βασίλειος: «Τὸ Βάπτισμα δύνάμις ἐστὶ πρὸς τὴν ἀνάστασιν». Οἱ ἄνθρωποι, ποὺ βαπτίσθηκαν καὶ ζοῦν τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι κίολας ἀναστημένοι. Ἔχουν ἄρα μέρος στὴν «πρῶτη ἀνάστασι». Καὶ ὅπως γράφει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης: «Μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρῶτῃ» (Ἀποκ. κ' 6).

Μεταξὺ τῆς πρῶτης καὶ τῆς δευτέρας ἀναστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, παρεμβάλλεται, σὰν ἓνα ἐπεισόδιον, ὁ θάνατος τοῦ σώματος. Γιὰ τὸν χριστιανὸ ὅμως ὁ θάνατος αὐτὸς πιά εἶναι ἓνας ὕπνος, οἱ χριστιανοὶ νεκροὶ εἶναι οἱ «κεκοιμημένοι». Τὸ νεκροταφεῖον εἶναι κοιμητήριον. Εἶναι τὸ «βεστιαρίον», ὅπου οἱ χριστιανοὶ ἀποθέτουν τοὺς φθαρτοὺς «δερμάτινους χιτῶνες», τὴ στολὴ τῆς καταδίκης, μέχρις ὅτου περάσῃ ὁ χειμῶνας τῆς φθορᾶς καὶ ἔλθῃ ἡ ἀνοιξὶ τῆς ἀναστάσεως. Τότε θὰ σηκωθοῦν καὶ θὰ φορέσουν τὴν καινούργια στολὴ, τὴν θεοῦφαντη. «Τὴν στολὴν τὴν πρῶτην», τὴν πριγκιπικὴ. Οἱ χριστιανοὶ νεκροὶ εἶναι οἱ κόκκοι τοῦ σίτου, ποὺ σπάρθηκαν γιὰ νὰ φυτρώσουν τὴν ἀνοιξὶ τῆς αἰωνιότητος. Τὸ βρασμένο σιτάρι, ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ χριστιανοὶ στὰ μνημόσυνα, αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν πραγματικότητα συμβολίζει. Ὅπως εἶπεν ὁ Κύριος: «ἐὰν ὁ κόκκος τοῦ σίτου... ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει» (Ἰωάν. 1β' 24).

Νὰ γιὰτι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ κάνει νὰ φυτρώνουν μέσα μας φτερά. Φτερά στὴν καθημερινή, τὴν κοινωνικὴ ζωὴ. Διότι εἶναι ἡ μοναδικὴ ἐλπίδα τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» εἶναι τὸ ἐλατήριον τῆς προόδου καὶ τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ ἀνθρώπου. «Ἀνέστη Χριστὸς, βροντοφωνεῖ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, καὶ νεκρὸς οὐδεὶς ἐν τῷ μνήματι». Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι καὶ θὰ εἶναι πάντα ἡ ἀνάστασις τοῦ ἀνθρώπου.

† Ὁ Ἀρχελοῦ ΕΥΘΥΜΙΟΣ

ΜΟΝΙΜΟΣ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

**Δ'. ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΩΝ
ΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΑΘΕΪΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΜΕΝΑ ΕΙΔΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ
ΠΑΡΑ ΤΗ ΝΕΟΛΑΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ***

4. Ἀναζητήσεις ὑποκαταστάτων.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη τοῦ ἀπολύτου, δηλαδή ἔχει ἀνάγκη τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ καὶ ὅταν λέγῃ ὅτι ἀρνεῖται τὸν Θεόν, δὲν παύει ἐν τούτοις νὰ ἔχῃ καὶ νὰ λατρεύῃ Θεόν. Μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι Θεὸς του δὲν εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός, ἀλλὰ διάφοροι ψευδεῖς Θεοὶ-εἰδωλα.

Ὅταν δηλαδή ὁ ἄνθρωπος ἀπορρίψῃ τὴν πίστιν στὸ Θεό, ἀναζητεῖ τότε ὑποκατάστατα γιὰ νὰ κορέσῃ τὴ δίψα πρὸς τὸ ἀπόλυτο. Αὐτὸ ἀκριβῶς παρατηρεῖται καὶ στὴ σημερινὴ νεότητα. Ἀναζητεῖ ἕνα ἰδανικόν, γιὰ νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς αὐτό. Ἡ ἀξία τοῦ ἰδανικοῦ αὐτοῦ μπορεῖ νὰ εἶναι διάφορος. Γι' αὐτὸ ὅλοι οἱ προπαγανδιστὲς διαφόρων δῆθεν ἰδανικῶν εὐκολὰ μποροῦν νὰ βροῦν πρόσφορο ἔδαφος μεταξὺ τῆς νεολαίας.

Βέβαια, ὅταν τὰ ἰδανικά αὐτὰ δὲν εἶναι γνήσια καὶ αὐθεντικά ἰδανικά, ὅταν εἶναι — εἰδικῶς γιὰ μᾶς — ξένα πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ καὶ χριστιανικὴ μας παράδοσιν, ἀποκομμένα δηλαδή ἀπὸ τὶς ρίζες μας, τότε, δυνατὸν μὲν πρὸς καιρὸν νὰ ἐλκύσουν τοὺς νέους, μέχρι ὅμως ὅτου τοὺς ὀδηγήσουν στὴν ἀποτυχία καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν.

Θέσι ἰδανικοῦ, ποῦ διεκδικεῖ ἀπόλυτο κύρος στὴν καρδιά τοῦ νέου, μποροῦν νὰ λάβουν καὶ διάφορα σχετικῆς ἀξίας ἀκόμη ἀγαθὰ, ὅπως οἱ κατώτερες ὕλικές ἀξίες.

Ἔτσι τὸ χρῆμα π.χ. καὶ ἡ ἐπιδίωξις τοῦ εὐκόλου κέρδους εἶναι δυνατὸν νὰ διεκδικήσουν τὸ ἔδαφος μέσα στὸν κόσμον τῶν ἐπιδιώξεων καὶ ἐνδιαφερόντων τοῦ νέου. Κατευθυντήριος γραμμὴ τότε γιὰ τὴν ζωὴ του, γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος κ.λ.π. γίνεται

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 298 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 τεύχους.

ἡ ἐπιδιώξις ὅσο τὸ δυνατόν περισσοτέρου χρήματος. Ἐξαρτᾶ τότε τὴν ἐπιτυχίαν του τὴν μελλοντικὴ ὁ νέος ἀπὸ τὶς οικονομικὰς δυνατότητες, τὶς ὁποῖες θὰ ἔχη, ἢ ὅλη δὲ ὑλιστικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς μας, μιᾶς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ πνεῦμα, ἀν δὲν τελῆ ὑπὸ διωγμό, τοῦλάχιστο πολλές φορές περιφρονεῖται ἢ παραμερίζεται, βοηθεῖ τὸν νέο στὴ διαμόρφωσι αὐτῆς τῆς πεποιθήσεως, τῆς ὑπερτιμῆσεως δηλαδὴ τοῦ πλούτου, τῶν οικονομικῶν ἀξιῶν.

Ἐνδεικτικὸ τῆς νοοτροπίας αὐτῆς εἶναι, ὅτι τὸ ρεῦμα πρὸς τὶς ἐπιστῆμες καὶ τὰ ἐπαγγέλματα, πού ὑπόσχονται οικονομικὴ ἄνεσι, διαρκῶς ὀγκοῦται, ὅπως εἶναι γνωστὸ.

Ὁ ὑπερτονισμὸς τῶν βιολογικῶν ἀξιῶν εἶναι δυνατόν ἐπίσης, γιὰ μιὰ τοῦλάχιστο περίοδον, ν' ἀπορροφήσῃ τὸν νέον. Ἡ λατρεία τῶν ἀθλητῶν μὲ τὶς μεγάλες ἐπιδόσεις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῆ σὰν ἓνα ὑποκατάστατο τῆς ἀληθινῆς λατρείας τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ;

Δὲν πρέπει βέβαια νὰ ὑποτιμᾶται ἡ ἀξία τοῦ ἀθλητισμοῦ γιὰ τὴν ζωὴ καὶ ἀνάπτυξι τοῦ νέου, ἀλλὰ ἡ ὑπερβολικὴ καὶ μονόπλευρῃ ἀνάπτυξι τῶν ἀθλητικῶν ἐπιδόσεων, μερικὰς φορές εἰς βάρος ἄλλων τομέων τῆς ζωῆς, μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ καὶ αὐτὴ σὰν μιὰ ἀναζήτησι ὑποκαταστάτου.

Καὶ οἱ γενετήσιες ἱκανοποιήσεις εἶναι δυνατόν νὰ διεκδικήσουν τὴν θέσι τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν καρδιά τοῦ νέου. Ἡ ἐποχὴ μας μὲ τὸν πανσεξουαλισμὸ, πού ἐν πολλοῖς τὴν χαρακτηρίζει, εὐνοεῖ κατὰ πολὺ τὴν ἐγκατάστασι τοῦ εἰδώλου αὐτοῦ μέσα στὸν ἐσωτερικὸ κόσμον τοῦ νέου. Σὲ ἀκραῖες περιπτώσεις ζῆ τότε ὁ νέος χωρὶς μέλλον, χωρὶς δηλαδὴ σοβαρὴ ἀντιμετώπισι καὶ ἀξιοποίησι τοῦ παρόντος γιὰ τὴν προετοιμασίαν ἑνὸς δημιουργικοῦ καὶ ἐπιτυχημένου μέλλοντος. Ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὴν ἀναζήτησι ἀπολαύσεων τῆς σαρκός, πορευόμενος ὀπίσω τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτοῦ.

Ἡ ἀπωλεσθεῖσα ἐπαφὴ μὲ τὸν Θεὸν προξενεῖ ἓνα βαθὺ αἰσθημα ματαιότητος καὶ φόβου — ὅπως ἐσημειώσαμεν καὶ στὴν προηγουμένη παράγραφον. Δὲν ἔχει βεβαίως πάντοτε ὁ ἄνθρωπος σαφῆ συνειδήσι αὐτοῦ. Πάντα ὅμως ἀσκοῦν αὐτὲς οἱ ἐπιδράσεις μιὰ διασπαστικὴ ἐνέργεια ἐπάνω στὴν ψυχὴ του. Εἶναι δυνατόν νὰ θέσωμε τὸ ἐρώτημα, ἀν ὁ παρατηρούμενος ὑπερτονισμὸς τῶν γενετησιῶν, τὸν ὁποῖον συναντάμε σὲ ἓνα ὄχι εὐκαταφρόνητο μέρος τῆς σημερινῆς νεότητος, στὴν πραγματικότητά ζεπερνᾷ τὰ ὅρια μιᾶς ἠϋξημένης σεξουαλικῆς ἀπαιτήσεως καὶ πρέπει ἀλλοῦ νὰ ἀναζητήσωμε τὰ αἰτίά του.

Δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ποῦμε ὅτι πίσω ἀπὸ τὸν παρατηρούμενο πανσεξουαλισμὸ κρύπτεται ἡ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη νὰ θέλῃ νὰ ξεφύγῃ ὁ νέος ἀπὸ τὸ αἶσθημα, ὅτι μολαταῦτα ὅλα εἶναι μάταια — αἶσθημα ποῦ δημιουργεῖ ἡ ἀθεΐα — καὶ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸ αἶσθημα αὐτὸ ἀκριβῶς μὲ τὴν συναίσθησι μιᾶς πληθωρικῆς ἐπιδόσεως, ποῦ εἶναι δυνατὸ νὰ δημιουργηθῇ μὲ τὴ γενετήσιο περιπέτεια; Πολλοὶ ἀξιοῦν στὶς ἡμέρες μας μιὰ εὐρύτητα στὴν ἀντιμετώπισι τοῦ γενετησίου θέματος. Εἶναι δυνατὸ νὰ συμφωνήσωμε μ' αὐτούς. Ἡ γενετήσιος δυνατότης, ὡς τοιαύτη, εἶναι ἓνα δῶρο τοῦ Δημιουργοῦ. Ἄλλ' ὅμως ἡ ὑποδούλωσις στὶς γενετήσιες ἱκανοποιήσεις σημαίνει ὄχι μόνον τὴν προσπάθεια φυγῆς ἀπὸ τὴν ματαιότητα, ἀλλὰ καὶ ἀποκόπτει τὸν δεσμὸν ἐκεῖνον, ποῦ συνδέει ὀργανικὰ τὰ ὑπόλοιπα στοιχεῖα τῆς προσωπικότητος μὲ τὴν γενετήσιο ὀρμὴν. Καὶ μόνον ὅλα μαζί τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι προωρισμένα νὰ εὗρουν τὴν πλήρωσί τους στὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια.

Καταφαίνεται ἔτσι σαφῶς, ὅτι καὶ ὁ ὑπερτονισμὸς τῶν γενετησίων εἶναι μιὰ ἀναζήτησις ὑποκαταστάτου γιὰ νὰ γεμίσῃ ὁ νέος τὸ ἐσωτερικὸ του κενό, κενὸ ποῦ ἀφήνει ἡ ἀπουσία τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἐπομένως καὶ ὁ πανσεξουαλισμὸς ἓνας ἀπὸ τοὺς πικροὺς καρποὺς τῆς ἀθεϊστικῆς προπαγάνδας, καὶ γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθῇ δὲν ὠφελεῖ ἀπλῶς διαφώτισι σεξουαλικῆ τῆς νεότητος, ἀλλὰ διαπότησις τοῦ δένδρου τῆς πίστεως, τὸ ὁποῖο μόνον φέρει καρποὺς «εἰς ἀγιασμόν». Μόνον ἐὰν ὑψωθῇ καὶ πάλιν στὶς καρδιὰς ὅλων τῶν νέων ὁ θρόνος τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, θὰ ἐκποτισθοῦν οἱ βωμοὶ τῶν εἰδώλων τῆς σαρκός.

Καὶ ὁ λεγόμενος μοντερνισμὸς διεκδικεῖ θέσι στὴ ζωὴ τοῦ νέου ὄχι τυχαία.

Ἐπειδὴ ἀκριβῶς ὁ νέος, ὁ ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ἀθεϊστικὴν προπαγάνδα, δὲν ἔχει σταθερὰ καὶ ὑγιῆ κριτήρια στὶς πράξεις καὶ ἐνέργειές του, δέχεται τὸν χρόνον ὡς κριτήριον. Κάθε τι ποῦ εἶναι χρονικῶς νεώτερον, κάθε τι ποῦ εἶναι σημερινόν, σύγχρονον, θεωρεῖται καὶ σὰν καλλίτερον.

Αὐτὸ ὅμως ἔχει ὀλέθριες συνέπειες, γιὰτι πολλά, πολλὰς φορὰς κακά, εἶναι δυνατὸ νὰ εἶναι νέα καὶ σύγχρονα καὶ ὅταν γίνωνται ἀκριτὰ δεκτὰ ἀπὸ τοὺς νέους, ἔχουν δυσμενεῖς συνέπειες στὴν ζωὴ των.

Ἄν δὲν ὑπάρχῃ Θεός, ἂν οἱ ἀξίες εἶναι σχετικῆς, ἂν οἱ αὐθεντίες δὲν ἀναγνωρίζωνται, βάσει ποίων κριτηρίων θὰ κριθῇ κάθε νέον, σύγχρονον καὶ θὰ ἀξιολογηθῇ; Ἄλλὰ δεχόμενος ὁ νέος ἔτσι

χωρίς αξιολόγησι κάθε νεώτερο χρονικῶς, εἴτε αὐτὸ ἀφορᾷ στὴν διαγωγὴ, τρόπον ζωῆς ἢ σκέψεως, ὀδηγεῖται πολλὲς φορές στὴν καταστροφὴ του. Δυνατὸν κάτι νέο νὰ εἶναι καλὸ, ἀλλὰ εἶναι δυνατὸ νὰ εἶναι καταστρεπτικὸ, κακὸ, ἐπικίνδυνον.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμε σχετικὰ παραδείγματα. Ἐνδεικτικὰ μόνον ὑποσημειώνωμε τὴν μεγάλην διάδοσιν τῶν ναρκωτικῶν μεταξὺ τῶν νέων στὶς Εὐρωπαϊκὰς Χῶρας καὶ μάλιστα στὴν Ἀμερικὴν. Εἶναι χαρακτηριστικοὶ οἱ ἀριθμοὶ ποὺ ἀποδεικνύουν τὴν αὐξήσιν τῶν θυμάτων τῶν ναρκωτικῶν μεταξὺ τῶν νέων.

Τὸ 1964 στὴ Ν. Ὑόρκη πέθαναν ἀπὸ ὑπερβολικὴ δόσιν ἡρωίνης 38 νέοι. Τὸ 1969 τὰ θύματα ἀνῆλθαν σὲ 224, ἀπ' αὐτὰ 20 ἦσαν νεώτεροι τῶν 15 ἐτῶν.

Σὲ μία μόνον περιοχὴ τῆς Δ. Γερμανίας (Schleswing-Holstein) τὸ πρῶτον ἐξάμηνον τοῦ 1970 ἐπεσημάνθησαν 212 τοξικομανεῖς, ἀπ' αὐτοὺς μόνον οἱ 41 ἦταν ἄνω τῶν 21 ἐτῶν. Στὸ Δ. Βερολίνο τὸ ἐπὶ τῶν τοξικομανῶν ποσοστὸ τῶν νέων ἦταν τὸ 1964 2%, τὸ 1970 τὸ ποσοστὸ αὐτὸ ἐφθασε τὸ 70%.

Τί σπρώχνει τοὺς νέους αὐτοὺς στὸν ὀλισθηρὸ δρόμον τῆς χρήσεως τῶν ναρκωτικῶν; Εἶναι πολλὰ τὰ αἷτια, μερικὰ ἐπεσημάνθησαν στὶς προηγούμενες παραγράφους. Ὅχι μικρὸ ὅμως ρόλον διαδραματίζει καὶ ὁ μοντερνισμὸς, γιατί ἀκριβῶς ἡ ἀναζήτησι νέων συγκινήσεων καὶ ἡ ἀποδοχὴ κάθε νέου, ὡς ἀγαθοῦ, ὀδηγεῖ πολλὰς φορές σὲ τέτοιες καταστροφικὰς καὶ ὀλέθριες ἀτραποὺς τοὺς νέους.

Βέβαια στὴν νεότητα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἀντιμετωπίζομε τόσο ὀξεία τὰ προβλήματα αὐτά, ὅπως ἡ χρῆσις τῶν ναρκωτικῶν. Ποιὸς ὅμως μπορεῖ νὰ ἐγγυηθῇ, ὅτι θὰ ἀποσωβηθῇ κάθε κίνδυνος, ἀν ἐγκαίρως δὲν κινήθοῦμε καὶ δὲν προλάβομε τὴν σῆψιν τῶν ριζῶν τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως, ποὺ πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὴν ἀθεϊστικὴν παραγάνδα.

Διότι σὲ τελευταία ἀνάλυσι καὶ ὁ σεξουαλισμὸς καὶ ὁ μοντερνισμὸς μὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις, ποὺ προέρχονται ἀπ' αὐτὸν καὶ ὁ πρακτικὸς ὕλισμὸς, ποὺ ἐπιπολάζει γενικὰ στὶς ἡμέρες μας, εἶναι, ὅπως εἶπαμε, ὑποκατάστατα, μὲ τὰ ὅποια ἐπιχειρεῖ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος νὰ γεμίσῃ τὸ ἐσωτερικὸ του κενό. Κενὸ ποὺ δημιουργεῖ ἢ ἀπουσία τοῦ Θεοῦ.

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΠΑΝΤ. ΚΑΘΡΕΠΤΙΔΗΣ

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟ

XXI

Ο ΑΟΡΑΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ *

Αὐτὸν λοιπὸν τὸν πόλεμο θὰ ἔχῃς στὰ πρῶτα βήματα τῆς μοναχικῆς σου ζωῆς. Καὶ θὰ χρειασθῇ μὲ πείσμα ν' ἀγωνισθῆς. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ σοῦ διαφεύγῃ καὶ μιὰ σωστικὴ ἀλήθεια. Πῶς δηλ. ἂν δὲν πολεμηθῆς ἀπ' τὸ διάβολο, αὐτὸ σημαίνει πῶς δὲν βρίσκεσαι στὸ σωστὸ δρόμο. Τὸ λέγει φανερά ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος: «μὴ πολεμούμενος γὰρ ἐξ ἡμῶν, φίλος ἐχθρῶν καὶ αὐτὸς εὐρίσκεται» (P. M. 88, 893). Καὶ πάλι ὁ πόλεμος τοῦ διαβόλου γίνεται αἰτία πνευματικῆς νίκης καὶ στεφανώματος τοῦ ἀθλητοῦ: «Πληθυνθέντων τῶν πολέμων ἐπληθύνθησαν καὶ οἱ στέφανοι» (P.M. 88, 1068). Ἀλλὰ γιὰ νὰ φθάσῃ κανεὶς στὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, θὰ πρέπη νὰ πολεμήσῃ μὲ σθένος τὸν «δεινὸν θηρευτήν», δηλ. τὸν Σατανᾶν.

Καὶ θὰ πρέπη νὰ τὸν πολεμήσῃ κυρίως στὸ θέμα τῶν λογισμῶν, ποῦ εἶναι τόσο λεπτὸ, ἀφοῦ εἶναι ἀλήθεια — ὅπως λέγει ὁ ἀββᾶς Ἰσαάκ ὁ Σύρος — ὅτι «ἡ νίκη τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἥττα αὐτοῦ καὶ ὁ θησαυρὸς αὐτοῦ καὶ ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ τοῦ ἀσκητοῦ ἐν τῷ λογισμῷ αὐτοῦ συνίστανται καὶ ἐν μικρῷ νεύματι γίνεται» (Τὰ εὐρεθέντα ἀσκητικά σ. 215). «Ὅταν λοιπὸν οἱ δαίμονες μᾶς φέρνουν στὸ νοῦ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς συγγενεῖς μας, «τότε ἡμεῖς τῇ προσευχῇ κατ' αὐτῶν ὀπλισώμεθα καὶ τῇ τοῦ αἰωνίου πυρὸς μνήμῃ ἑαυτοὺς πυρώσωμεν, ἵνα τῇ τούτου ὑπομνήσει τὸ ἄκαιρον τῆς καρδίας πῦρ κατασβέσωμεν», ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος (P. G. 88, 657). Καὶ ὅταν ἡ γαστριμαργία σὲ πολεμῇ, «μνήσθητι τῆς δυσωδίας αὐτῶν καὶ ἀναπαύη. Ἐάν ἡ καταλαλιὰ θλίβῃ σε εἰς τὸν ἀδελφόν σου, μνήσθητι ὅτι, ἐὰν ἀκούσῃ, λυπηθῆναι ἔχει, καὶ διατρέπη ἀπαντῆσαι αὐτῷ καὶ ἀναπαύη. Ἐὰν ὑπερηφανία κατακυριεύσῃ σου, μνήσθητι, ὅτι αὐτὴ ἀπόλλυσί σου ὅλον τὸν κόπον, καὶ οὐκ ἔστι τοῖς συμπειθομένοις αὕτη μετάνοια, καὶ ἀναπαύη. Ἐὰν ἡ ἐξουθένωσις πολεμῇ τὴν καρδίαν σου εἰς τὸν πλησίον, μνήσθητι ὅτι διὰ τοῦ Θεοῦ παραδίδωσί σε εἰς χεῖρας ἐχθρῶν σου καὶ ἀνα-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 293 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 τεύχους.

παύη», καθώς συμβουλεύει με τὴν πνευματικὴ του πείρα ὁ ἄββᾶς Ἡσαΐας. (Λόγος κθ'). Καὶ πάντως μὴ ξεχνᾶς πὼς «τὸ ἀδιαλείπτως ὀνομάζειν τὸν Θεόν, φάρμακόν ἐστὶν ἀναιρετικόν, οὐ μόνον πάντων τῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς πράξεως», κατὰ τὸν ὅσιον Βαρσανούφιον. Γι' αὐτὸ οἱ Πατέρες ἀνεπιφύλακτα συμβουλεύουν ὅτι «οὐκ ἐστὶν ἄλλο ὠφελιμώτερον, εἰμὴ τὸ ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ», ἀφοῦ «κρεῖττον βοήθημα, πάρεξ Ἰησοῦ, οὐχ εὐρήσει (τις) ἐν ὄλῃ τῇ ζωῇ» του, κατὰ τὸν ὅσιον Ἡσύχιον (Φιλοκαλία Α' σ. 147).

Ὁ ἀγώνας σου, ἀδελφέ, θὰ παρακολουθῆται ἀπ' τὸν οὐρανό. Μὴ λησμονῆς ποτὲ τὶς ὑποσχέσεις σου καὶ τὴν ὠραιότητα τῆς ζωῆς σου. Ἄν στὶς ὥρες τῆς χάριτος ἔγραφες κάπου τὶς ἐντυπώσεις σου, τὶς σκέψεις σου, ποῦ αὐθόρμητα θὰ σοῦρχονται στὸ νοῦ, αὐτὸ πολὺ θὰ σὲ βοηθοῦσε στὸν καιρὸ τῆς ξηρασίας. Θὰ ἐδιάβαζες τότε τὶς σκέψεις σου καὶ θὰ ἔπαιρνες θάρρος καὶ ἐνίσχυσι. Θὰ σοῦμίλαγε τότε ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτός σου. Καὶ δὲν θὰ εἶχες τότε λόγους νὰ μὴ ἀπιστῆς στὸν ἑαυτό σου, ποῦ θὰ σὲ καλοῦσε σὲ μιὰ ἀνασύνταξι τῶν πνευματικῶν σου δυνάμεων.

Στὸν ἀγώνα τοῦτον ὑπάρχουν καὶ νικηταὶ καὶ ἠττημένοι. Ἄναιμάκτως διεξάγονται οἱ μάχες. Ὅμως πολλὰς φορές ματώνει ἡ καρδιά, ἔπειτα ἀπὸ τὸ φαρμακερὸ κεντρὶ τῆς ἁμαρτίας. Ἄν στὴν πρώτη κρούση σηκώσης τὰ χέρια ψηλά, υἱοθετώντας τὶς ὑποβολὰς τοῦ ἐχθροῦ, ἔχασες τὸ παιχνίδι. Ἐχασες —τί λέω— τὸ πᾶν. Ἔσβησαν γιὰ σὲ τὰ ὄνειρα, ποῦ ὄρθωσαν μπροστά σου οἱ πόθοι οἱ ἱεροί. Ἄν ὅμως, γνωρίζοντας τὴν τέχνη καὶ τὴ στρατηγικὴ τοῦ ἀντιπάλου σου, ἀντιτάξεις θαρραλέα τὴν ἄμυνα, τότε μέσ' ἀπ' τὸ καμίνι τῆς δοκιμασίας θὰ βγῆς σάν ἄλλος χρυσὸς δοκιμασμένος, πεντακάθαρος κι' ἐξαίσιος. Θὰ εἶσαι νικητής. Νικητὴς σ' ἓνα ἀγώνα πολύμοχθο, πολυμέτωπο καὶ πολυεδρικό, ποῦ πιὸ μπροστά ἄλλοι ἄρχισαν καὶ τέλειωσαν, καὶ ποῦ τώρα ὅλοι μαζί σὲ παρακολουθοῦν καὶ σὲ βοηθοῦν. Ἄν συχνὰ φέρνης στὸ μυαλό σου αὐτὲς τὶς ἀλήθειες, τότε ἡ χαρὰ γιὰ τὴν νίκη σου θὰ εἶναι μεγάλη, θὰ διαδέχεται τὴ χαρὰ τῆς ψυχῆς σου γιὰ τὴν καλὴ σου ἐκλογή. Θὰ ἀποτελῆ μόνιμο σύντροφός σου, σύντροφος τῆς ἡσυχαστικῆς σου ζωῆς. Πλήρωμα καὶ περιεχόμενον τοῦ εἶναί σου. Γιατὶ ἄλλωστε, «ἐὰν μὴ πειρασμός, οὐδὲ στέφανος, ἐὰν μὴ παλαίσματα, οὐδὲ βραβεῖα, ἐὰν μὴ σκάμματα, οὐδὲ τιμαί, ἐὰν μὴ θλίψεις, οὐδὲ ἄνεσις, ἐὰν μὴ χειμῶν, οὐδὲ ἔθερος» κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον (Ρ. Γ. 49, 59).

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ·Γ·ΔΗΣ

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟΝ ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Η'.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ
ΑΓ. ΕΙΡΗΝΑΙΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΛΟΥΓΔΟΥΝΟΥ

Ἐάν τις ἤθελεν ἐρευνήσει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀγ. Εἰρηναίου, ἐν σχέσει μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν ὡς Σῶμα Χριστοῦ, θὰ εὑρίσκε πολλά κοινὰ σημεῖα μετὰ ἐκείνην τοῦ Ἱγνατίου, μετὰ βασικὴν ὅμως διαφορὰν, ὅτι ὁ Ἀγ. Ἱγνάτιος προσεπάθει νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἀπόψεις του ἐπηρεαζόμενος ἐνίοτε ἐκ τοῦ ἀγῶνος τοῦ ἐναντίον τῶν γνωστικῶν.

Ὁ Ἀγ. Εἰρηναῖος προσπαθεῖ περισσότερον νὰ στραφῇ περὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἀνακεφαλαιώσεως ἐν Χριστῷ, ἔννοιαν, ἣ ὅποια κατέχει κεντρικὴν θέσιν ἐν τῇ καθόλου διδασκαλίᾳ του.

Τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνακεφαλαιώσεως ἐκλαμβάνει ὁ ἱερός Πατήρ ὡς τὴν ἐνσωμάτωσιν ἡμῶν ἐν τῷ δευτέρῳ Ἀδάμ, ἐν Χριστῷ, καὶ ἐπαναφορὰν πάσης τῆς δημιουργίας εἰς τὴν ἐνότητα αὐτῆς μετὰ τὸν Τριαδικὸν Θεόν.

Κατὰ τὸν Εἰρηναῖον, ἐν τῷ θεανδρικῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ ἐμπερικλείεται ὁ ὕλικός καὶ πνευματικὸς κόσμος καὶ ὁ μετέχων τῶν δύο κόσμων ἄνθρωπος, σύμπασα δηλαδὴ ἡ δημιουργία, ἣ δὲ Ἐκκλησία καθίσταται ἡ πλέον χαρακτηριστικὴ ἐκφρασις τῆς πληρότητος ἐν Χριστῷ.

Ὁ Εἰρηναῖος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ του δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς πατερικῆς θεολογίας καὶ ἡ συνέχεια οὐ μόνον τῆς θεολογίας, ἐν τινι μέτρῳ, τοῦ Ἀγ. Ἱγνατίου, ἀλλὰ κυρίως τοῦ Ἀγ. Πολυκάρπου Σμύρνης, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπίδρασιν τῆς σκέψεως προφανῶς φέρει.

Ἡ ὅλη θεολογία τοῦ Εἰρηναίου περὶ τὸ Μυστικὸν Σῶμα φέρει διπλοῦν χαρακτῆρα: ὅτε μὲν θεολογεῖ δημιουργικῶς, καὶ τοῦτο τὸ σημεῖον εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον δίδει μίαν ἰδιαιτέραν σφραγίδα εἰς τὴν διδασκαλίαν του, ὅτε δὲ θεολογεῖ ἀπολογούμενος ἐναντίον τοῦ γνωστικισμοῦ, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ κοινὸν σημεῖον ἐπαφῆς μετὰ τὴν θεολογικὴν σκέψιν τοῦ Ἱγνατίου Ἀντιοχείας.

Ἄλλὰ τὸ κέντρον τῆς θεολογίας τοῦ διαπρεποῦς τούτου Πατρὸς καὶ ἐπισκόπου Λουγδούνου—σημερ. Λυῶνος—ἀποτελεῖ, νομίζο-

μεν, ἡ διδασκαλία, ὡς προανεφέραμεν, τῆς «ἀνακεφαλαιώσεως» ἐν Χριστῷ, ἡ ὁποία εἶναι ἐξέλιξις τῆς ἀρχαιοτέρας ὑπαρχούσης διδασκαλίας περὶ δύο Ἀδάμ, τοῦ πρώτου τῆς παρακοῆς καὶ τοῦ δευτέρου, τοῦ Χριστοῦ, τῆς ὑπακοῆς.

Ἡ διδασκαλία αὕτη ἔχει στενοτάτην σχέσιν μετὰ τὴν θεολογίαν περὶ ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ὅτι ἀμφότεραι συνδέονται μετὰ τὸ σωτηριολογικὸν ἔργον τοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εἰρηναίου, ὁ Θεὸς Πατὴρ ἔλον τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας προσφέρει εἰς τὸν ἐνσαρκωθέντα Υἱόν του, ἵνα ἡ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἀμαυρωθεῖσα δημιουργία καθαρῆ καὶ ἀγιασθῆ, καθισταμένου οὕτω τοῦ Χριστοῦ τοῦ δευτέρου Ἀδάμ, ὅστις προσέφερε τῇ ἀνθρωπότητι ὅ,τι αὕτη ἀπώλεσε διὰ τοῦ πρώτου Ἀδάμ. Ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ κοινωσίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, ἀναλαμβάνει πνευματικὰς δυνάμεις καὶ μεταστρέφεται σταδιακῶς καὶ μεταφέρεται εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀγιότητος καὶ ἀγνότητος, εἰς ἣν εὐρίσκετο πρὸ τοῦ γεγονότος τῆς πτώσεως, ἐνσωματούμενος οὕτω εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Χριστόν.

Ἡ προσπάθεια τοῦ Εἰρηναίου νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι τὰ πράγματα εἶναι «καλὰ λίαν» διὰ τῆς σχέσεως αὐτῶν ἐν Χριστῷ, ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν γνωστικῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπεστήριζον, ὅτι τὰ ὑλικά πράγματα εἶναι ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῶν πονηρὰ καὶ ἀμαρτωλά.

Εἰς ταύτην τὴν θέσιν τῶν γνωστικῶν ὁ Εἰρηναῖος ἀπαντᾷ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦλθεν, ἵνα συμφιλίωσῃ μετὰ τοῦ Θεοῦ σύμπασαν τὴν κοινωσίαν τῆς Π.Δ., προσέτι δὲ καὶ τὴν διαταραχθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ὑλικὴν δημιουργίαν, ἦλθεν ἵνα «ἀνακεφαλαιώσῃ» τὰ πάντα ἐν αὐτῷ.

Ὁ ἱερός Πατὴρ ἀποδίδει, ἐν προκειμένῳ, μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, διὰ νὰ καταστή ὁ ἄνθρωπος ἱκανὸς νὰ συμμετάσχη καὶ οἰκαιοποιηθῆ ὑποκειμενικῶς τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Κυρίου ἐν τῷ περιβάλλοντι χώρῳ τοῦ Μυστικοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας του.

Οὕτω, λίαν χαρακτηριστικῶς ὁ Ἅγ. Εἰρηναῖος γράφει: «Ἡ μὲν γὰρ Ἐκκλησία καίπερ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης, ἕως περάτων τῆς γῆς διεσπαρμένη, παρὰ δὲ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἐκείνων μαθητῶν παραλαβοῦσα τὴν εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, τὸν πεποιηκότα τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὰς θαλάσσας, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, πίστιν· καὶ εἰς ἓνα Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν Υἱόν

τοῦ Θεοῦ, τὸν σαρκωθέντα ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας· καὶ εἰς Πνεῦμα ἅγιον, τὸ διὰ τῶν Προφητῶν κεκηρυχὸς τὰς οἰκονομίας, καὶ τὰς ἐλεύσεις, καὶ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν, καὶ τὸ πάθος, καὶ τὴν ἔγερσιν ἐκ νεκρῶν, καὶ τὴν ἔνσαρκον εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ ἡγαπημένου Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς παρουσίαν αὐτοῦ, ἐπὶ τὸ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα, καὶ ἀναστῆναι πᾶσαν σάρκα πάσης τῆς ἀνθρωπότητος... Τοῦτο τὸ κήρυγμα παρειληφύα, καὶ ταύτην τὴν πίστιν, ὡς προέφαμεν, ἡ Ἐκκλησία, καίπερ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ διεσπαρμένη, ἐπιμελῶς φυλάσσει, ὡς ἓνα οἶκον οἰκοῦσα· καὶ ὁμοίως πιστεύει τούτοις, ὡς μίαν ψυχὴν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσα καρδίαν, καὶ συμφώνως ταῦτα κηρύσσει καὶ διδάσκει, καὶ παραδίδωσιν... ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως μία καὶ αὐτή... ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἥλιος, τὸ κτίσμα τοῦ Θεοῦ, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἶς καὶ ὁ αὐτός· οὕτω καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας πανταχῇ φαίνει, καὶ φωτίζει πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς βουλομένους εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Adver. Haer. I. 10.1. P.G. 7, 550-552).

Τὸ πλέον χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τῆς θεολογίας τοῦ Εἰρηναίου εἶναι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος σώζεται μόνον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἡ ὁποία λαμβάνει βαθύτερον νόημα εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀνακεφαλαιώσεως».

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέστη ὁ δεύτερος Ἀδάμ, ὁ ὁποῖος ἀναλαμβάνει, διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, τὸν πρῶτον Ἀδάμ καὶ σύμπασαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, χαρίζων οὕτω τῇ ἀνθρωπότητι τὴν ποθουμένην καὶ προσδοκωμένην σωτηρίαν.

Διὰ τὸν Εἰρηναῖον, ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ συνέχεια τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ. Ὅπως ὁ Κύριος, οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία ἔχει θεῖον καὶ ἀνθρώπινον χαρακτῆρα: ἀλλὰ τὰ δύο στοιχεῖα, ὁρατὸν καὶ ἀόρατον, εἶναι πλήρως καὶ κατὰ ἓνα μυστηριακὸν τρόπον συνδεδεμένα.

Ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ἐνεργεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ συνεχίζει τὸ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἀρξάμενον σωτηριολογικὸν ἔργον.

Πᾶς ὁ ἀποκόπτων ἑαυτὸν διὰ σχίσματος ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῆς Ἐκκλησίας, θέτει αὐτομάτως ἑαυτὸν μακρὰν τοῦ χώρου τῆς ἀπολυτρώσεως.

Ἐπομένως, ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν χώρος τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ἐν ᾧ—χώρῳ—τελεσιουργεῖται τὸ μέγα γεγονός τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐν τελευταία λοιπὸν ἀναλύσει «ἀνακεφαλαίωσις», κατὰ τὸν Εἰρηναῖον, εἶναι ἡ συνεχῆς κοινωνία Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἐν Χριστῷ θείαν ζωὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Τὸ μέγα σφάλμα τῶν αἰρετικῶν, ὑποστηρίζει ὁ Εἰρηναῖος, εἶναι ὅτι οὗτοι θέτουν τὸν ἄνθρωπον μακρὰν τῆς κοινωνίας τῆς θείας ζωῆς.

Ἐν τῇ θείᾳ ταύτῃ ζωῇ, ὅλη ἡ δημιουργία, ἔλκουσα ἐκ τοῦ Θεοῦ τὴν καταγωγὴν της, δέον ὅπως διηνεκῶς κατευθύνεται πρὸς τὴν κοινωνίαν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἵνα τοιουτοτρόπως ὁ ἄνθρωπος καταστῆ ἱκανὸς νὰ εὕρῃ τὸν δρόμον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεώς του. Εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸ μοναδικὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ βοηθήσῃ εἶναι ὁ Χριστός: «... ἤνωσεν οὖν, καθὼς προέφημεν, τὸν ἄνθρωπον τῷ Θεῷ... Ἔδει γὰρ τὸν μεσίτην Θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπων, διὰ τῆς ἰδίας πρὸς ἑκατέρους οἰκειότητος, εἰς φιλίαν καὶ ὁμόνοιαν τοὺς ἀμφοτέρους συναγαγεῖν· καὶ Θεῷ μὲν παραστήσαι τὸν ἄνθρωπον, ἀνθρώποις δὲ γνωρίσαι τὸν Θεόν. Ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου, τοῦ πρώτως ἐκ γῆς ἀνεργάστου πεπλανημένου, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, καὶ ἀπέβαλον τὴν ζωὴν, οὕτως ἔδει καὶ δι' ὑπακοῆς ἐνὸς ἀνθρώπου, τοῦ πρώτως ἐκ παρθένου γεγεννημένου, δικαιωθῆναι πολλοὺς καὶ ἀπολαβεῖν τὴν σωτηρίαν» (Adv. Haer. III, 18, P.G. 7,839).

Ἐπὶ δὲ τούτοις παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Εἰρηναῖος συνεχίζει βασικῶς τὴν θεολογίαν περὶ Ἐκκλησίας τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων, ἀποδίδων ὑψίστην σημασίαν εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ Μυστικοῦ Σώματος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐνότητι οἱ πάντες ζῶμεν καὶ σωζόμεθα· ὡς ἀποκορύφωμα δὲ τῆς τοιαύτης ἐνότητος θεωρεῖ τὴν «ἀνακεφαλαίωσιν» ἡμῶν ἐν Χριστῷ, ἡ ὁποία ἐν τελευταία ἀναλύσει οὐδὲν ἕτερον εἶναι, εἰ μὴ ἡ μεγαλυτέρα ἔκφρασις τῆς ἐνότητος τῶν πιστῶν ἐν Χριστῷ καὶ ἡ ἀναφορὰ πάσης τῆς δημιουργίας εἰς τὸν Τριαδικὸν Θεόν, ὁ Ὅποιος ἐν συνεχεῖα χαρίζει τὴν σωτηρίαν εἰς τὴν ἀναζητοῦσαν τὴν ἀπολύτρωσιν ἀνθρωπότητα.

Ἄρχιμ. ΤΙΜΟΘ. ΤΡΙΒΙΖΑΣ, M. Phil.

Ἐκ τοῦ Γραφείου Ποιμαντικῆς Οἰκογενείας

ΙΕΡΑ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΝ ΤΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ*

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΕΝΩΝ ΤΟΥ ΑΛΛΟΥ

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἐκτροπή· ἐπομένως καὶ ἄλλο πρόβλημα, πού ταράσσει τὴν συζυγικὴ ζωή. Πόλεμος κατὰ τῶν συγγενῶν τοῦ ἄλλου. Καμμιά ἐπικοινωνία μὲ τοὺς γονεῖς, μὲ τ' ἀδελφία, μὲ τοὺς συγγενεῖς. Τὸ σύνθημα τοῦ συζύγου ἢ τῆς συζύγου εἶναι:

ἽΟλοι ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι...

Προσπάθησε ἡ γυναῖκα ἀμέσως μετὰ τὸν γάμο ν' ἀποξενώσῃ τὸν ἄνδρα τῆς ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα του, ἀπὸ τ' ἀδελφία του.

Ἔλεγε πρὸ τοῦ γάμου τῆς ἡ νύμφη, πού εἶχε παράπονα ἀπὸ τὸ περιβάλλον τοῦ συζύγου τῆς. Ἄς γίνῃ ὁ γάμος, ἄς στεφανωθοῦμε πρῶτα καὶ μετὰ ὄλους αὐτοὺς (ἐννοοῦσε τοὺς συγγενεῖς τοῦ συζύγου τῆς) θὰ τοὺς πετάξω μὲ τίς κλωτσιᾶς ἀπὸ τὸ σπίτι.

Τὸ ἴδιο ὅμως πολλακίς κάμνει καὶ ὁ ἄνδρας. Ἀπαγορεύει εἰς τὴν γυναῖκά του νὰ ἔχη ἐπαφήν μὲ τοὺς συγγενεῖς τῆς.

Μανία. Ἀρρώστια παθολογική. Τότε ἀναγκάζεται ὁ ἄνδρας ἢ ἡ γυναῖκα νὰ κάνουν ὑποχωρήσεις, διὰ νὰ μὴ διαλυθῇ τὸ σπίτι. Ὑποχωρεῖ ὁ σύζυγος εἰς τίς παράλογες ἀπαιτήσεις τῆς συζύγου διὰ τὴν τελείαν ἀπομάκρυνσιν τῶν δικῶν του ἢ ἡ γυναῖκα στίς ἀξιώσεις τοῦ συζύγου τῆς διὰ τὴν ἀποξένωσιν τῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν τῆς. Ἄλλοτε πάλιν ἐκεῖ πού δὲν γίνονται, λόγῳ χαρακτηρισμοῦ, ὑποχωρήσεις, ἀρχίζουν οἱ διαπληκτισμοί, στὴν ἀρχὴ μικροί, μεγαλύτεροι ἀργότερα, διὰ νὰ φθάσουν στὸ τέλος στὸ διαζύγιον.

Ἐδῶ ὁ πνευματικὸς θὰ τονίσῃ ὅτι ἡ συμπεριφορὰ αὐτὴ εἶναι παράλογος καὶ ἀντιχριστιανική. Δὲν συντελεῖ εἰς ἁρμονίαν καὶ ἀγάπην. Γίνεται ἀφορμὴ νὰ σπαροῦν ζιζάνια μεταξὺ τῶν συζύγων. Εἰς τὸν παραλογισμὸν αὐτὸν ἐξανίσταται ἑκάτερος τῶν συζύγων. Θὰ τονίσῃ λοιπὸν ὅτι ἡ ἀγάπη, ὁ σεβασμὸς, ἡ ἐκτίμησις πρὸς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 310 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

τοὺς οἰκείους ἐκάστου εἶναι χριστιανικὸν καθῆκον καὶ ὑποχρέωσις. Τὸ ἐπιβάλλει συγχρόνως καὶ ἡ κοινωνικότης τῶν συζύγων.

Διὰ τὴν ἐπιτευχθῆ αὐτό, πρέπει ὁ πνευματικὸς νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν τῶν συζύγων.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποκτήσουν ὀρθὰς ἀπόψεις ἐπὶ τῶν σχέσεων τῶν πρὸς οἰκεῖα καὶ συγγενικά πρόσωπα. Ἐμπνευστῆς τῶν νὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ.

Εἶναι ἀνάγκη εἰς σοβαρὰς περιπτώσεις νὰ γίνῃ συνεργασία τοῦ πνευματικοῦ μετὰ τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν προσώπων, ποὺ δημιουργοῦν τὰ σκάνδαλα.

Πρέπει νὰ ἐπηρεασθοῦν ἀπὸ τὸν πνευματικόν, ἐκτὸς τοῦ ἐξομολογουμένου, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πρόσωπα καὶ δι' ἐκτενοῦς προσευχῆς νὰ ζητηθῇ ἡ Χάρις τοῦ οὐρανίου Πατρός.

Ναί, χρειάζεται Χάρις Χριστοῦ διὰ νὰ ἀλλάξουν νοοτροπίας, συνηθείας, ἐσφαλμένας ἀντιλήψεις αὐτὸς ἢ ἐκείνη ποὺ παρεξήγησαν τὸν γάμον καὶ τὴν οὐσίαν τῆς γαμηλίου ἐνώσεως, ἀλλὰ καὶ φωτισμὸς Χριστοῦ εἰς τὸν πνευματικόν διὰ νὰ χειρίζεται τὰ λεπτεπίλεπτα αὐτὰ θέματα μὲ ὑπομονήν, σύνεσιν καὶ σοφίαν Χριστοῦ.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ

1) Ἡ οἰκογένεια δὲν ἀντιμετωπίζει προβλήματα μόνον εἰς τὰς σχέσεις της μὲ τὰ διάφορα συγγενικά πρόσωπα, ἀλλ' ἐπίσης καὶ μὲ τὰ φιλικά.

Λέγει παραστατικώτατα ὁ λαὸς ὅτι ὁ φίλος ποὺ ἔμπαινε στὸ σπίτι, δὲν ἦταν φίλος, ἀλλὰ φίδι.

Καὶ αὐτὸ εἶναι, ὄχι σπανίως, ἀληθινό. Δὲν εἶναι ὀλίγα τὰ παραδείγματα, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐκλονίσθη ἡ ἀρμονικὴ συμβίωσις τῶν συζύγων καὶ διελύθη ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» αὐτῆ, ποὺ λέγεται οἰκογένεια, ἐξ αἰτίας κάποιου κακοῦ φίλου ἢ φίλης.

Ἴδου τί ἔλεγε ἓνας σύζυγος διὰ τὸν φίλον του, ποὺ ἤρχετο στὸ σπίτι του: «Χωρίζουμε μὲ τὴν γυναῖκά μου καὶ αἰτία εἶναι ἓνας οἰκογενειακὸς μας φίλος, ποὺ ἤρχετο τακτικὰ στὸ σπίτι μας. Αὐτὸς ἐγένινε ἀφορμὴ νὰ σπάσῃ ἡ συζυγία καὶ νὰ διαλυθῇ ὁ γάμος. Ἔκανα ὑπομονὴ στὴν ἀρχή. Τὸν ἐδεχόμουν διὰ νὰ μὴ στενοχωρήσω τὴν γυναῖκά μου.

Τὴν συνεβούλευα, παρεκάλεσα νὰ τὸν ἀπομακρύνουμε. Δυστυχῶς, δὲν τὸ ἠθέλησε. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τώρα νὰ χωρίζουμε πιά».

Τὸ λάθος ἐδῶ εὐρίσκεται εἰς τὴν σύζυγον καὶ εἰς τὴν ἐπιμονὴν τὴν ἀκατανόητον, ἂν μὴ καὶ ἁμαρτωλὴν, αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν κακὸν ρόλον ποὺ παίζει τὸ δῆθεν φιλικὸν αὐτὸ πρόσωπον. Θὰ ἔπρεπε, ὅταν εἶδεν ὅτι ἡ παρουσία τοῦ δημιουργεῖ ὑποψίας καὶ διασπᾶ τὸν συζυγικὸν δεσμόν, νὰ ἀποχωρήσῃ παρευθὺς, ἂν εἶχεν ἀληθινὴν κοινωνικὴν μόρφωσιν καὶ πολὺ περισσότερο, χριστιανικὴν τοιαύτην.

Ἐδῶ ὁ πνευματικὸς θὰ τονίσῃ εἰς τοὺς συζύγους ὅτι εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς συγγενικοὺς δεσμοὺς, τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐκλέγῃ κανεὶς, ἀλλ' εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τοὺς σέβεται, ἔρχονται αὐτοὶ οἱ φιλικοὶ δεσμοί.

Δὲν ὑπάρχει καμμιά ὑποχρέωσις νὰ συναναστρέφεται ἡ οἰκογένεια ἐκεῖνον τὸν φίλον ἢ τὴν φίλην, ἐφ' ὅσον κρίνεται ἀκατάλληλος καὶ πολλάκις καταστροφεὺς τῆς οἰκογενειακῆς εἰρήνης. Ἀντιθέτως, εἶναι ὑποχρεωμένοι οἱ σύζυγοι νὰ κάμουν καλὴν καὶ προσεκτικὴν ἐκλογὴν τοῦ φιλικοῦ περιβάλλοντος.

Ἐπίσης καὶ ὁ τρόπος ἀντιμετωπίσεως τῶν ἐκ τῶν φιλικῶν σχέσεων προβλημάτων εἶναι διαφορετικὸς, ἀπὸ ἐκεῖνον πρὸς τὰ στενὰ συγγενικά πρόσωπα, διὰ τὸν πνευματικόν.

Ἐδῶ πρέπει νὰ συνιστᾶ ὄχι ὑπομονὴν, ὄχι συμβιβασμόν, ὄχι ὑποχώρησιν, ὅπως προηγουμένως, ἀλλὰ ἄμεσον καὶ ριζικὴν διακοπὴν τῶν δεσμῶν μὲ ἀνθρώπους ποὺ ἔρχονται νὰ ὑπονομεύσουν τὸν γάμον καὶ νὰ βάλουν σκάνδαλα καὶ νὰ κρημνίσουν τὸ οἰκοδόμημα τῆς οἰκογενείας.

Ταυτοχρόνως, εἶναι ὑποχρεωμένος ὁ πνευματικὸς, ἀφοῦ συστήσῃ τὴν διακοπὴν τῶν σχέσεων αὐτῶν, νὰ μὴ σταματήσῃ. Νὰ μὴ ἄρκεσθῇ εἰς αὐτὸ μόνον. Νὰ προχωρήσῃ βαθύτερα. Νὰ ἐξετάσῃ καὶ ἐξακριβώσῃ, διατί ὁ σύζυγος ἢ ἡ σύζυγος δείχνει ἐκτίμησιν, συμπάθειαν ἢ καὶ προσκόλλησιν πρὸς ἐκεῖνο ἢ τὸ ἄλλο φιλικὸν πρόσωπον.

Ἀρκετὲς φορὲς τὸ φιλικὸν πρόσωπον δὲν εἶναι ἡ αἰτία τοῦ προβλήματος, ἀλλ' ἡ ἀφορμὴ, διὰ τῆς ὁποίας ἐκδηλώνεται μιὰ ἤδη ὑπάρχουσα βαθύτερα συζυγικὴ διαφορά.

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ θεραπεία τῆς νόσου ἔχει τὴν προτεραιότητα. Ἄρκεῖ ἡ ἀπλὴ ἀπομάκρυνσις τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα σκανδαλίζουν. Ὁ πνευματικὸς σὰν καλὸς ἱατρὸς θὰ προσπαθήσῃ μὲ ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονὴν, ἀφοῦ κάμῃ τὴν διά-

γνωσιν, νὰ θεραπεύσῃ τὴν νόσον εἰς τὴν ρίζαν τῆς. Διότι οἱ καιροὶ εἶναι χαλεποὶ καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιβάλλωμεν μὲ ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην ὁποιοδήποτε πρόσωπον.

2) Ὑπηρετικὸν προσωπικόν.

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ μὲ τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικόν, τὸ ὁποῖον προσλαμβάνει ἐνίοτε ἢ οἰκογένεια, ὅταν ἔχῃ ἀνάγκην αὐτοῦ.

Πόσες φορές αἱ βοηθοὶ δὲν βάζουν σκάνδαλα εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ δὲν γίνονται αἰτία τραγωδίας μέσα στὸ σπίτι!

Πόσες φορές δὲν μεταβιβάζουν μυστικὰ τῆς οἰκογενείας ἐκτὸς αὐτῆς καὶ δὲν δημιουργοῦν πολλάκις προβλήματα δυσεπίλυτα!

Ἄλλοτε πάλιν προξενοῦν τρομερὰ ρήγματα εἰς τὸν συζυγικὸν δεσμόν, ὅταν μεταβιβάσουν εἰς τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον σύζυγον ὑποψίας των, παρεξηγήσεις ἐπὶ τῆς στάσεως τοῦ καθενὸς ἢ καὶ λόγια παραπονημένα πολλάκις, ποῦ εἶπε ὁ ἕνας ἢ ὁ ἄλλος. Εἶναι δύσκολον σήμερα νὰ εὑρεθῇ ὑπηρετικὸν προσωπικὸν ἐμπιστον, καλλιεργημένον καὶ μὴ ἀναμιγνυόμενον εἰς τὰ θέματα τὰ συζυγικά.

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἡ ἄλλη πλευρά. Παρουσιάζεται καὶ τοῦτο τὸ δυσάρεστο φαινόμενον. Νὰ φέρονται πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας μὲ βαναυσότητα, μὲ ἀληθινὴν ἀναληψίαν, ὄχι σπανίως μὲ σαδισμόν πραγματικόν.

Δὲν εἶναι ὀλίγαι αἱ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας γίνεται κα-
τακράτησις τοῦ μισθοῦ τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἀποπομπὴ σκληρο-
τάτη. Ὅπως ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ ἠθικὴ ἐκμετάλλευσις τῆς
ὑπηρεσίας δι' ἀνομολογήτους σκοποῦς.

Ὁ πνευματικὸς ἔχει ἐδῶ πελώριον ἔργον νὰ ἐπιτελέσῃ. Ἀπ' ὅσα δὲ ἐλέχθησαν ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα συναφῆ προβλήματα, ποῦ ἀναφύονται ἐκ τῆς σχέσεως τῆς οἰκογενείας πρὸς συγγενικά ἢ καὶ φιλικὰ πρόσωπα, ἡμπορεῖ νὰ ἴδῃ κανεὶς πῶς ὁ πνευματικὸς θὰ πρέπη νὰ ἐπιλαμβάνεται καὶ νὰ ἐπιλύῃ καὶ τὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικὸν θέματα.

Θὰ ἦτο σχεδὸν ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν πραγμάτων, ἐὰν ὠμιλοῦσαμεν ἐν λεπτομερείᾳ περὶ στάσεως τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ χειρισμοῦ τῶν θεμάτων αὐτῶν.

Μόνον τοῦτο πρέπει νὰ σημειωθῇ:

Ὁ πνευματικὸς ν' ἀσκή τὴν πνευματικὴν του ἐπιρροήν, τόσον πρὸς τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικόν, ὅσον καὶ πρὸς τὰ μέλη

της οικογενείας, διὰ τὴν ὑπάρχον ἀμοιβαίον σεβασμὸν, ἀλλὰ καὶ δικαιοσύνην μεταξὺ τῶν.

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέλος τῆς εἰσηγήσεως αὐτῆς. Δὲν ἐξαντλήσαμεν βεβαίως τὸ θέμα. Εἶναι τόσον μεγάλο. Ἐδῶ εἶδαμε μὲ κάθε δυνατὴν συντομίαν πόσα προβλήματα δημιουργοῦνται ἐκ τῆς παρεμβάσεως τῶν διαφορῶν συγγενικῶν ἢ φιλικῶν προσώπων μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν.

Πρέπει ὁ πνευματικὸς νὰ τονίζῃ καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ εἰς ὅλους αὐτοὺς:

Κύριοι, ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν εἴσθε, μὴ γίνεσθε «φονεῖς τῆς οἰκογενειακῆς εὐτυχίας. Φοβηθῆτε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ». Μὴ κρημνίζετε τὸν Ἰερὸν Ναὸν τῆς συζυγίας. Μὴ ξεθεμελιώνετε τὴν ἁγίαν οἰκοδομὴν τῆς οἰκογενείας. Ἐργασθῆτε ὅλοι θετικὰ διὰ τὴν εὐτυχίαν της. Ὅχι μόνον ἀποφεύγοντες κάθε παρέμβασιν εἰς τὰ συζυγικὰ καὶ οἰκογενειακά, ἀλλὰ καὶ ἐργαζόμενοι ὡς χριστιανοὶ διὰ τὴν εὐστάθειαν καὶ ἐνότητα τῶν τόσον ταλαιπωρουμένων καὶ δοκιμαζομένων σημερινῶν οἰκογενειῶν.

Μόνον μία παρέμβασις εἶναι νοητὴ καὶ ἡμπορεῖ ν' ἀποβῆ σωτηρία. Ἡ παρέμβασις διὰ τὴν ἔλθῃ μέσα εἰς τὰ συγγενικά σας σπίτια ὁ Χριστός, ποὺ εἶναι ὁ μοναδικὸς καὶ ἀσφαλὴς θεμέλιος τῶν οἰκογενειῶν.

Ἐὰν βασιλεύῃ Ἐκεῖνος, ὁ ἄρχων τῆς Εἰρήνης, εἰς τὰς ἰδικὰς σας καρδίας καὶ εἰς τὰς καρδίας τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας σας, δὲν θὰ ὑπάρχουν προβλήματα, ποὺ ὀδηγοῦν εἰς κλονισμὸν ἢ καὶ διάλυσιν τοῦ γάμου. Ἄς τονίσῃ πρὸς ὅλους ὁ πνευματικὸς: Βλέπετε πάντα πρὸς τὸν Χριστόν. Πρὸς Αὐτὸν ἔχετε στραμμένες τὶς καρδιές σας.

Ὁ περίφημος σχοινοβάτης Μπλουτέν, ὅταν ἠρωτήθῃ πῶς δὲν ἐφοβεῖτο νὰ περνεῖ ἐπάνω ἀπὸ τοὺς τρομεροὺς καταρράκτας τοῦ Νιαγάρα περπατώντας ἐπάνω σ' ἓνα σχοινί, ἀπήντησε:

«Διότι ἔχω καρφωμένα τὰ μάτια μου διαρκῶς ἐπάνω πρὸς τὸ φῶς καὶ ὄχι κάτω εἰς τὰ θορυβώδη νερὰ τοῦ καταρράκτου».

Ναί. Ἐπάνω, πρὸς τὸν Χριστόν θὰ ζητήσῃ ὁ πνευματικὸς νὰ ἔχῃ ἐστραμμένα τὰ μάτια ἢ οἰκογένεια διὰ τὴν ζήσῃ καὶ νὰ ἀντιμετωπίσῃ νικηφόρως τὰς θυέλλας, ποὺ ἐπιπίπτουν μετὰ λύσεως ἐναντίον της.

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

Η ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ

ΩΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΑΙΤΗΜΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩ ΠΟΥ*

Τὸ γεγονός, ὅτι αἰσθάνεται σήμερον ὁ ἄνθρωπος μόνος ὅσον ποτὲ καὶ προσπαθεῖ διὰ παντός τρόπου νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ σατανικοῦ κλοιοῦ τῆς μονώσεως αὐτῆς καὶ νὰ πληρώσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ἐσωτερικὸν κενὸν τῆς ψυχῆς του, δὲν σημαίνει ὅπωςδῆποτε ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ καὶ ὅτι βαδίζει ἀσφαλῶς πρὸς τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ πόθου του.

Ἡ διαπίστωσις τῆς ὑπάρξεως τοῦ αἰτήματος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον διακατέχει καὶ ἀπασχολεῖ ὀλόκληρον τὸν ἄνθρωπον, δὲν σημαίνει πάντοτε δι' αὐτὸν μετάνοιαν καὶ ἐξομολόγησιν, ἔστω καὶ ἐὰν θεωρῇ τὸν ἑαυτόν του ἢ καὶ πιστεύεται, ὅτι εἶναι ἄνθρωπος πιστός, βεβαπτισμένος, μέλος ζῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Πόσον τοῦτο δὲν εἶναι καθόλου αὐτονόητον, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ ἄνθρωπος σήμερον δὲν προστρέχει εἰς τὴν ἱερὰν ἐξομολόγησιν, ἀλλὰ ἀναζητεῖ διάφορα ὑποκατάστατα αὐτῆς.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ἔπαυσαν νὰ προστρέχουν εἰς τὸν πνευματικὸν διὰ νὰ ἐξομολογηθοῦν, καὶ ἀντ' αὐτοῦ προστρέχουν εἰς ἄλλα πρόσωπα. Εἶναι κυρίως τὸ πρόσωπον τοῦ ψυχολόγου καὶ ψυχαναλυτοῦ, τὸ πρόσωπον τοῦ ἱατροῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ λειτουργοῦ. Τοῦτο συμβαίνει βεβαίως εἰς μεγαλύτεραν κλίμακα μεταξύ τοῦ προτεσταντικοῦ κόσμου τῆς Δύσεως, ἐκεῖ ὅπου, καθὼς ἔχει ἤδη ἀναφερθῆ, δὲν ὑφίσταται πλέον τὸ ἱερὸν μυστήριον τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐξομολόγησεως, παρ' ὅλας τὰς εἰλικρινεῖς καὶ σοβαρὰς προσπάθειάς μερικῶν προτεσταντικῶν κύκλων πρὸς ἐπανεύρεσιν καὶ ἐπαναφορὰν τοῦ ἐκβληθέντος μυστηρίου.

Ἄλλὰ τὸ φαινόμενον αὐτὸ παρατηρεῖται σήμερον εἰς τὴν Δύσιν καὶ μεταξύ τῶν μελῶν τῶν ἄλλων Ὁμολογιῶν. Τοῦτο κυρίως εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ προσωπικότης τοῦ ἡμερίου τῆς ἐνορίας καὶ ὁ τρόπος τῆς ποιμαντικῆς αὐτοῦ φροντίδος, ἰδιαίτερώς βεβαίως ὁ τρόπος τῆς τελείσεως τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου, ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη ζωὴ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀφίνουν ἀνεκπλήρωτον τὸ βαθύτατον αἶτημα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου διὰ κοινωνίαν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 306 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 τεύχους.

Θὰ εὐρισκώμεθα ὅμως μακρὰν τῆς πραγματικότητος, ἐὰν ὑπεστηρίξωμεν, ὅτι τὸ φαινόμενον αὐτὸ τῆς ἀναζητήσεως ἄλλων προσώπων πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ πνευματικοῦ εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν πατρίδα μας. Ἀντιθέτως, θὰ εἴμεθα ἐντὸς τῆς ἀληθείας, ἐὰν ὑποστηρίξωμεν, ὅτι τὸ φαινόμενον αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν ἰδικήν μας Χώραν, μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἰδικῆς μας Ἐκκλησίας καὶ ὀφείλεται ἐν πολλοῖς εἰς τὰς ἰδίας ἀκριβῶς αἰτίας. Κατὰ ἐν πρόσφατον ταξίδιον εἰς τὴν Γερμανίαν ἠρώτησα ἓνα γερμανὸν ἱατρὸν, ποῖαι εἶναι αἱ δυσκολώτεραι περιπτώσεις εἰς τὴν ἱατρικὴν αὐτοῦ πρᾶξιν. Μοῦ ἀπήντησεν, ὅτι εἶναι αἱ περιπτώσεις ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν περισσότερον εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ πνευματικοῦ καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὴν εἰδικότητα ἐνὸς ἱατροῦ. Προσέθεσεν ἀκόμη ὅτι τοιαῦται περιπτώσεις παρουσιάζονται εἰς αὐτὸν πολὺ συχνά. Εἶναι δὲ μᾶλλον βέβαιον, ὅτι τὴν ἰδίαν ἀπάντησιν θὰ ἔδιδε καὶ κάθε πιστὸς ἱατρός, ψυχολόγος ἢ καὶ κάθε κοινωνικὸς λειτουργός, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως, ὅτι εἶναι μέλος τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν πιστεύει εἰς τὴν αὐτάρκειαν τοῦ ἐπαγγέλματός του.

Εἶναι γεγονός, ὅτι τὸ φαινόμενον αὐτὸ παρατηρεῖται ὀλιγώτερον εἰς τὰ χωρία τῆς πατρίδος μας, χωρὶς βεβαίως νὰ σημαίνει τοῦτο ὅτι οἱ χωρικοὶ μας προσέρχονται περισσότερον εἰς τὸ μυστήριον τῆς ἱερᾶς ἐξομολογήσεως. Ἴσως διότι δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖ ἐκτὸς τοῦ διδασκάλου ἢ τῆς διδασκαλίσης ἕτεροι κοινωνικοὶ λειτουργοί, εἴτε διότι ἡ ποιμαντικὴ φροντίς καὶ ἡ ὅλη ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ χωρίου διατηρεῖ ἀκόμη τὸ στοιχεῖον τῆς κοινωνίας. Πάντως εἶναι γεγονός, ὅτι εἰς τὰ χωρία τῆς πατρίδος μας διασώζεται ἀκόμη ἡ ἔννοια τῆς ἐνορίας καὶ ἡ ἔννοια τῆς γειτονιάς, στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἔχουν μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ διευκολύνουν αὐτὸν νὰ ἀναζητήσῃ καὶ νὰ εὔρῃ τὴν ἀληθῆ ἱκανοποίησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ αἰτήματος τῆς ψυχῆς του.

Δυσκόλως ὅμως θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν, ὅτι τὸ φαινόμενον τῆς προσφυγῆς εἰς ἕτερα πρόσωπα διὰ θέματα, διὰ τὰ ὁποῖα ὄφειλον νὰ ἀναζητήσουν τὸν πνευματικόν, δὲν παρουσιάζεται σημερινῶς εἰς τὰς πόλεις τῆς πατρίδος μας. Τοῦτο εἶναι ἐξ ἴσου ἀληθές, ὅσον ἀληθές εἶναι καὶ τὸ ὅτι εἰς τὰς μεγαλοπόλεις μας, εἰς τὰς περισσοτέρας τοῦλάχιστον περιπτώσεις, ἔχομεν χάσει τὴν ἔννοιαν τῆς ἐνορίας καὶ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν δραστηριότητά της.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω δὲν ἐπιθυμῶ βεβαίως νὰ μειώσω τὴν ἀξίαν τῆς προσφορᾶς τῶν ὡς ἄνω κοινωνικῶν λειτουργῶν καὶ τῆς εἰλικρινοῦς διαθέσεως αὐτῶν, ὅπως βοηθήσουν ἀποτελεσματικῶς τὸν συνάνθρωπον. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ὅταν μάλιστα τὰ πρόσωπα αὐτὰ διαπνέονται ὑπὸ ἀνθρωπιστι-

ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΗΧΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Σήμερον, ὅτε ὁ ἀπανταχοῦ ἑλληνισμὸς ἐορτάζει μὲ ἐθνικὴν ἀγαλλίασιν τὰ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἑλληνικῆς Πατρίδος, αἰσθανόμεθα ἐπιβεβλημένον τὸ καθῆκον τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸ ἐθνικὸν τοῦτο προσκλητήριον.

Τὸ θέμα, ὅπερ ἐξελέξαμεν, ἀποτελεῖ ἐλαχίστην προσφορὰν τιμῆς, εὐγνωμοσύνης καὶ σεβασμοῦ πρὸς ὄλους τοὺς προμάχους

κῶν ἰδεωδῶν, πολὺ περισσότερον βεβαίως, ὅταν εἶναι μέλη συνειδητὰ τῆς Ἐκκλησίας, καταβάλλεται εἰλικρινῆς προσπάθεια κατανοήσεως καὶ συμμετοχῆς εἰς τὰ προβλήματα τοῦ πάσχοντος ἀδελφοῦ.

Μάλιστα εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν κοινωνικῶν λειτουργῶν, ὑπὸ τὴν εἰδικὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου, χρησιμοποιεῖται καὶ ὁ ὅρος «παραδοχῆ» (Acceptance) ὡς βασικὴ ἀρχὴ εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ κοινωνικοῦ λειτουργοῦ μὲ ἄτομα²². Ὁ ὅρος αὐτὸς ὅπως ἄλλωστε καὶ ὁ ὅρος «συμμετοχῆ» (Togetherness), νοεῖται ὑπὸ μίαν ἔννοιαν ἐκκοσμιευμένην καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν «σχέσιν ἐργασίας» τοῦ Κοινωνικοῦ λειτουργοῦ. Ἡ ἀμερικανὶς H. Perlman εἰς τὸ βιβλίον αὐτῆς «Κοινωνικὴ ἐργασία κατὰ περίπτωσιν» (Social Gasework), τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν κοινωνικῶν λειτουργῶν τῆς πατρίδος μας ὡς βασικὸν ἔργον, ἀναφέρει ὅτι «παραδοχῆ» εἶναι μία τροφοδοτικὴ ιδιότης, μιὰ ἐτοιμότητα νὰ ἐκχωρήσῃ κανεὶς τὸν ἑαυτὸν του στὶς ἀνάγκας ἑνὸς ἄλλου. «Ἄλλὰ», συνεχίζει, «σ' ὅλες τὶς σχέσεις πού προάγουν τὴν ἀνάπτυξιν, ὠρισμένα στοιχεῖα προσδοκίας (expectation) πρέπει νὰ εἶναι ἐπίσης παρόντα καὶ βρίσκονται ἀκόμα καὶ στὶς πιὸ «δοτικῆς», στὶς πιὸ γεμᾶτες ἀγάπῃ σχέσεις»²³.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. Α. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

22. Τρεῖς εἶναι κυρίως αἱ μέθοδοι, τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦν εἰς τὴν ἐργασίαν των οἱ κοινωνικοὶ λειτουργοί: Κοινωνικὴ ἐργασία μὲ ἄτομα ἢ κατὰ περίπτωσιν, κοινωνικὴ ἐργασία μὲ ομάδας καὶ κοινωνικὴ ἐργασία μὲ τὴν κοινότητα.

23. Ἡ μετάφρασις ἐλήφθη ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἐκδόσεως: Κοινωνικὴ ἐργασία μὲ ἄτομα, μετάφρ. Ἄ. Καλούτση, Ἀθήναι, σελ. 97 ἔξ. πρβλ. καὶ τὸ κείμενον τοῦ πρωτοτύπου, ἔκδ. ἑνδεκάτη, Σικάγον 1965, σελ. 67 ἔξ.

ἐκείνους, οἵτινες, διὰ τῆς αὐτοθυσίας των, ἔγραψαν τὴν λαμπροτέραν σελίδα εἰς τὰς δέλτους τῆς ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

Ἐὰν διὰ κάθε ἄνθρωπον ἡ ἔννοια τῆς πατρίδος ἐνέχει μίαν ὅλως ἰδιάζουσαν σημασίαν, διὰ τὸν Ἕλληνα προχωρεῖ βαθύτερον μέχρι τοῦ σημείου, ὅπου τὰ πάντα γίνονται ταυτόσημα. Διότι εἰς τὸν ἑλληνικὸν χῶρον ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου ἀνεγνωρίσθη ὡς τὸ ὑψιστὸν ἀνθρώπινον ἀγαθόν, τὸ Ἕθνος ἀνῆκον ἐξ ἴσου εἰς τοὺς πολίτας, ἡ δὲ ἐλευθερία ἀπετέλεσε τὸ ἰδανικὸν τῆς ἐξιδανικεύσεως κάθε ἀνθρώπινου μεγαλείου.

Ὅταν δὲ ὁ Ὀμηρος ἐτραγούδησε, μελωδικώτατα, τὴν συμμετοχὴν ὄλων τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν τρωϊκὸν πόλεμον, τότε αὐτομάτως, ἐγεννήθη εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων ἡ βαθυτέρα ἔννοια τῆς ἐνότητος τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Ἐκτοτε, ὅταν ὁ Ἕλληνας εὐρίσκειται ἐμπρὸς εἰς διαφόρους ἐθνικοθηρησκευτικὸς κινδύνους, παραμερίζει, κατὰ θαυμαστὸν τρόπον, ὅλας τὰς ἀντιθέσεις του καὶ ρίπτεται ἀκάθεκτος εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα.

Τὴν παροιμιώδη ταύτην αὐτοθυσίαν ἀναλαμβάνει νὰ τραγουδήσῃ ὁ ἔντεχνος ἑλληνικὸς λόγος, ὅστις, ἐπενδυόμενος καὶ μὲ τὸ ἀπαράμιλλον ἔνδυμα τοῦ ἤχου, δημιουργεῖ τὴν μεγαλειώδη ἐκείνην ἀτμόσφαιραν, μέσα εἰς τὴν ὅποιαν ὁ Ἕλληνας αἰσθάνεται καὶ ζῆ τὴν ἄφθιτον λαμπρότητα τῆς φυλῆς.

Ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία εἶναι αὐτοφυὲς πρῶτὸν τῆς ἑλληνικῆς γῆς. Ἐν αὐτῇ ἀνεπτύχθησαν αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς ποιήσεως, τὸ ἔπος, ἡ λυρική ποίησις, ἡ τραγωδία, ἡ κωμῳδία καὶ βραδύτερον ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις μὲ τοὺς ὑπερόχου πλοκῆς καὶ μεγαλείου ὕμνους τῆς.

Κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τῆς δυσούσης ἀρχαιότητος, ὅτε ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς ποιήσεως, τῆς πρώτης ἐκείνης γλώσσης τῶν λαῶν καὶ ὅτε ὁ χριστιανισμὸς ἐπεβλήθη ὡς ἐπίσημος θρησκεία εἰς τὰς χώρας, ποὺ εἶχεν ἀκμάσει ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, τὸ τελευταῖον κατακόρυγιον τῆς λογίας γραμματείας ὑπῆρξεν ἡ ποίησις. Κρίντος ὁ Σμυρναῖος, γράφων τὰ «μεθ' Ὀμηρον», ἔπος σφιδόμενον εἰς 4 λόγους, ἐπεχείρησε νὰ ἀντικαταστήσῃ τὰ πεπαλαιωμένα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἔπη τοῦ κύκλου. Νόννος ὁ Πανοπολίτης ἐχάραξεν εἰς τὸ ἔπος νέαν ὁδὸν διὰ τῶν «Διονυσιακῶν» του, ἀπαρτιζομένων ἀπὸ 48 ραψωδίας καὶ ἐχόντων ὡς ὑπόθεσιν τὴν μυθώδη ἐκστρατείαν τοῦ Διονύσου ἐπὶ τὴν Ἰνδικήν. Ὁ Μουσαῖος, τέλος, διὰ τοῦ ἐπυλλίου του «Τὰ καθ' Ἡρῶ καὶ Λεάνδρον»

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ

ΘΕΟΛΟΓΟΣ Κ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ Δ. Θ.

(1876 - 1938)

Ο ΑΠ' ΑΜΒΩΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ*

Γ'.

«Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΙΕΡῶ ΒΙΒΛῶ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ». Σχῆμα 8ον, σελ. 55. Ἐν Ἀθήναις 1926.

Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ «Ἱερῷ Συνδέσμῳ» τοῦ ἔτους 1921 καὶ τῇ «Καινῇ Κτίσει» τοῦ ἔτους 1926.

Ἐν τῷ προλόγῳ τῆς πραγματείας του ταύτης ὁ σ. γράφει: «Ἐπιτραπήτω μοι νὰ εἶπω, ὅτι αἰσθάνομαι ὅπως ἰδιαιτέραν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν θείαν Μητέρα, ἥς πρὸ πάντων πλειστάκις καὶ ἀπειράκις ἐδοκίμασα τὴν ἀφοβερὰν καὶ ἀκαταίσχυντον προστασίαν καὶ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 314 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 τεύχους.

χαρίζει εἰς τὴν κεκηρυχθεῖσαν κοινωνίαν τῶν χρόνων τούτων τὸ τελευταῖον ρόδον τοῦ μαρανθέντος κήπου τῆς ἐλληνικῆς ποιήσεως.

Οὕτω, φθάνομεν εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐλληνικοῦ δραματικοῦ μεγαλείου, εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἐλληνισμοῦ, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Βυζαντίου, τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸ ἐλληνικὸν λογοτεχνικὸν εἶδος ἀρχίζει νὰ διαφοροποιεῖται καὶ νὰ διακρίνεται πλήρως τοῦ ἀρχαίου τούτου καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ κατὰ τὸ ὄφος. Τοῦτο ὀφείλετο εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἦτο ἡ θρησκεία τοῦ ἐλληνογλώσσου πληθυσμοῦ τῶν ἐλληνικῶν, ἀσιατικῶν καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ πεζογραφία, κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς, εἶναι χριστιανική, ἢ δὲ ποιήσεις τίθεται, ἐξ ὀλοκλήρου, εἰς τὴν διάθεσιν τῆς νέας θρησκείας.

(Συνεχίζεται)

ΣΑΒΒΑΣ Ι. ΣΑΒΒΑΣ

μεσιτείαν ἀμετάθετον) κατὰ τὰς διαφόρους δυσκόλους περιστάσεις τοῦ μέχρι τοῦδε βίου μου. Ἐνεκα τούτου καὶ διὰ τῶν γραφομένων ἐν τῷ πονηματίῳ τούτῳ, ἠθέλησα ὡπωσοῦν νὰ ἐκφράσω τὴν ἀνέσπερον οὐκίην καὶ λατρευτικὴν ἀφοσίωσίν μου εἰς τὴν ὑπερένδοξον καὶ Παναγίαν Μητέρα.

Ἵπάρχει, ἀναγνώστα μου, ἄλλη ἀγιωτέρα καὶ μητρικωτέρα Μήτηρ ἐν τῷ κόσμῳ;...».

Τὸ ἔργον τοῦτο συντάξεν ὁ σ. δι' ὀρθοδόξου διατυπώσεως τοῦ ὠραίου πονήματος (Charakterbilder der biblischen Frauenwelt) ὑπὸ τοῦ Dr. M. von Faulhaber.

Δι' ὠραιότητος πνευματικῆς πτήσεως καὶ ἀφθάστου καλλιπειίας ὁ σ. διακρίνει τὴν ἐκ Ναζαρέτ Παρθένον καὶ θέτει αὐτὴν ὑπεράνω ἄλλων τῶν ἀδαμαντίνων τῆς βίβλου γυναικείων χαρακτηρῶν καὶ ἀφοῦ μετ' εὐλαβείας διέρχεται «διὰ τῆς Παγκάλου ἠθικῆς μορφῆς τῶν σεμνωμάτων τούτων», κατανατᾷ «ἐπὶ τέλους εἰς αἰθουσαν τινὰ ἐκλάμπρου θρόνου μετ' ἀφθόνου καὶ ἐκπάγλου φωτισμοῦ πρὸς τὴν οὐρανίαν μορφήν τῆς βασιλείσεως τοῦ ἐν τῇ Βίβλῳ γυναικείου κόσμου, πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Κυρίου» (σελ. 9).

Ἐξυμνεῖ προσηκόντως τὴν Βασίλισσαν Κόρην, τὴν ὁποίαν χαιρετᾷ ἅπας ὁ σεμνὸς γυναικεῖος χορὸς τῆς Π.Δ. ἀπὸ τῆς Μαρίας μέχρι τῆς μητρὸς τῶν Μακκαβαίων καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν ἅπασα ἡ σεμνὴ χορεία τῶν γυναικῶν τῆς Κ.Δ. ἀπὸ τῆς Μάρθας μέχρι τῆς Πρισκίλλης ἄδει ἀδιακόπως ἐν ἀρμονίᾳ τὸν ἀγγελικὸν ἀσπασμὸν «Χαῖρε κεχαριτωμένη...» (σελ. 10).

Ἡ ὕλη τοῦ βιβλίου κατανέμεται εἰς δύο μέρη. Εἰς τὸ Α' μέρος ὁ σ. συνθέτει τὴν πιστὴν τῆς Θεοτόκου εἰκόνα μὲ βάσιν τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια καὶ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων.

«Ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου — κατὰ τὸν ἀείμνηστον Παρασκευαῖδην — εἶναι τὸ πρότυπον ἀριστουργηματικὸν καλλιτέχνημα ταύτης τῆς θείας παναρίστου τέχνης» (σελ. 10).

Εἰς τὸ Β' μέρος ἀναπτύσσεται λεπτομερῶς τὸ περιεχόμενον τοῦ Μεγαλυναρίου (Λουκ. I, 46, 56), τὸ ὁποῖον εἶναι «τὸ ἄσμα τῶν ἁσμάτων τῆς Θεοτόκου».

«Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον ἄσμα τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ πρῶτος χαιρετισμὸς εἰς τὸν ἀνατέλλοντα καὶ ὑψούμενον ἥλιον τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ νανούρισμα τῆς χριστιανικῆς ποιήσεως καὶ ἐν γένει ἡ ἀρχὴ τῆς θρησκευτικῆς ἁσματικῆς τέχνης. Ἄλλὰ ταυτοχρόνως τὸ Μεγαλυνάριον εἶναι τὸ τελευταῖον γυναικεῖον ἄσμα τῆς Βίβλου,

ὁ ἑσπερινὸς ἀποχαιρετισμὸς εἰς τὸ δῦον Σάββατον τῆς Π. Διαθήκης, τὸ ἐπιτάφιον ἄσμα καὶ ἡ τελευταία συναυλία τῆς τέχνης τοῦ Ψαλτηρίου ἐν Σιών» (σελ. 37).

«Τὸ Μεγαλυνάριον εἶναι ἐν τεμάχιον Εὐαγγελίου, ἐπομένως ἐν ἔγγραφον ἐσφραγισμένον διὰ θείων σφραγίδων, ὕπερ ἀναγράφει ἐπισήμως τὸ δικαίωμα, ὅπερ ἔχει ὁ γυναικεῖος κόσμος εἰς τὴν συμμετοχὴν τῶν ἀγαθῶν τῆς σωτηρίας καὶ καλεῖ τοῦτον, «ἵνα ἀγάλληται ἐν Κυρίῳ διὰ τὸν Σωτῆρά του» καὶ ἔχη ἐν τῇ παγκοσμίῳ Ἱστορίᾳ ἀνοικτούς ὀφθαλμούς διὰ τὴν πανίσχυρον κίνησιν καὶ δράσιν τοῦ Θεοῦ βραχίονος» (σελ. 54).

«Ἄσματα μὲν παιζόμενα ἐπὶ τῆς ἄρπης παύουσιν ἐπὶ τέλους ἠχοῦντα, ἀλλ' ὁ ὕμνος τῆς Βασιλίσσης μένει ὡς μία πνευματικὴ κληρονομία καὶ παρακαταθήκη μετ' ἀφθάρτων, αἰδίων καὶ ἀγγραπτῶν ἀξιώων» (σελ. 55).

δ'. «ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑΡΤΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΕΝ ΤΗ ΑΡΧΑΙΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ Δ' ΑΙΩΝΟΣ». Σχῆμα 8ον, σελ. 128. Ἐν Ἀθήναις 1926.

Διὰ δύο λόγους ὁ σ. προβαίνει εἰς τὴν σύνταξιν τῆς πραγματείας ταύτης, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μεγαλυτέρα εἰς ἔκτασιν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἔργων του εἰς τε τὸ βάθος, τὸ περιεχόμενον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐρεύνης. Ὁ πρῶτος λόγος εἶναι ἡ ἄρσις πάσης περὶ τὸ θέμα τῆς νηστείας συγχύσεως, ὁ δὲ δεῦτερος ἡ στερέωσις τοῦ θεσμοῦ τοῦτου.

Ἐνταῦθα ὁ σ. παρουσιάζει «εἰκόνα τινά, πρὸ τοῦ ἀναγνώστου, ἐν ἧ νὰ δυνηθῇ νὰ διῶδῃ οὗτος, πῶς οἱ ἀρχαῖοι χριστιανοὶ ἐσέβοντο τὸν θεσμόν τοῦτον, τίνι τρόπῳ ἐξετέλουν καὶ ὁποῖαν σοβαρότητα ἔδιδον εἰς τοῦτον»³².

Τὴν κυρίαν βάσιν διὰ τὴν σύνταξιν τῆς πραγματείας ταύτης ἀπετέλεσαν τὰ ἔξοχα περὶ νηστείας ἔργα τῶν Liemke καὶ Limenmeyer.

Ἡ παρατιθεμένη βιβλιογραφία εἶναι πλουσιωτάτη, ἀποτελουμένη ἐξ ἑκατὸν περίπου σοβαρῶν πονημάτων, ἐκτὸς τῶν μνημονευομένων εἰς τὰς ὑποσημειώσεις.

32. Πρβλ. τὸν Πρόλογον.

Ἡ ὕλη ὑποδιαιρεῖται εἰς ἕξ μέρη τὰ ἐξῆς: 1. Εἰσαγωγή (σ. 11-28). 2. Πρῶτον τμήμα (28-97). 3. Τμήμα δεύτερον (97-100). 4. Τμήμα τρίτον (109-119). 5. Τμήμα τέταρτον (119-126). 6. Ἐπίλογος (126).

Λεπτομερέστερον τὸ περιεχόμενον ἔχει ὡς ἐξῆς:

1. Εἰσαγωγή. Κεφάλαιον Α'. Ἡ ἠθικοθρησκευτικὴ σημασία τῆς νηστείας παρὰ τοῖς μὴ χριστιανικοῖς λαοῖς. Παρ. 1. Ἡ νηστεία παρὰ τοῖς Ἐθνικοῖς. Παρ. 2. Ἡ νηστεία παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις.

Κεφάλαιον Β'. Ἐφαρμογὴ τῆς ἠθικοθρησκευτικῆς ιδέας τῆς νηστείας ἐν τῷ Χριστιανισμῷ.

2. ΠΡΩΤΟΝ ΤΜΗΜΑ. Οἱ καιροὶ τῆς νηστείας.

Κεφάλαιον Α'. Οἱ καιροὶ τῆς νηστείας τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους. Παρ. 1. Ἡ τεσσαρακονθήμερος νηστεία. 1) Ἡ γένεσις τῆς τοῦ Πάσχα νηστείας. 2) Ἡ ἀποτελεσις τῆς 40ήμερου νηστείας. 3) Ἡ διάρκεια τῆς Τεσσαρακοστῆς. Παρ. 2. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τῆς ἐβδομάδος νηστεία. α) Ὁ σχηματισμὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐβδομάδος. Παρ. 3. Ἡ νηστεία τοῦ Σαββάτου. Παρ. 4. Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς νηστείας κατὰ τὰς Κυριακάς.

Κεφάλαιον Β'. Ἡ νηστεία ὡς ἄμεσος προπαρασκευὴ διὰ διαφόρους τελετάς. Παρ. 1. Ἡ νηστεία τοῦ βαπτίσματος. Παρ. 2. Ἡ νηστεία τῶν μετανοούντων. Παρ. 3. Ἡ νηστεία ὡς προπαρασκευὴ εἰς τὴν ἀγίαν Κοινωνίαν καὶ διὰ τὴν τελετουργίαν τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Παρ. 4. Ἡ νηστεία πρὸ τῆς χειροτονίας. Παρ. 5. Ἡ νηστεία τῆς Ἀγρυπνίας.

Κεφάλαιον Γ'. Ἡ νηστεία ἐν ἐκτάκτοις περιστάσεσιν.

(Συνεχίζεται)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Θεολόγος

Ἐκκλησία καὶ Κόσμος

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ*

«Γιὰ τὴν σημερινὴ νεολαία μιᾶς μεγάλης εὐρωπαϊκῆς Χώρας, τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθῆ μετὰ τὴν μητέρα. Στὴ ζωὴ τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας τῶν νέων αὐτῶν, ἡλικίας κάτω τῶν 25 χρονῶν — ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν — παραμένει πάντοτε τὸ πιὸ λατρευτὸ καὶ ἄξιο κάθε ἐμπιστοσύνης πρόσωπο».

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐντυπωσιακὸ συμπέρασμα εἰδικῆς σφυγμομετρῆσεως τῆς κοινῆς γνώμης, ποὺ ἔγινε τελευταία, καθὼς καὶ ὅτι ἡ νεολαία αὐτὴ εἶναι κατὰ πολὺ λιγώτερο ἀτίθαση, βαρβαρικὴ καὶ ἐπαναστατικὴ ἀπὸ ὅσο ἐμφανίζεται καθημερινὰ καὶ πολὺ λίγο ἐπίσης «ἀνεκτικὴ» σὲ διάφορα θέματα ἀποφασιστικῆς σημασίας γιὰ τὴν ζωὴ τῆς σημερινῆς κοινωνίας.

Τὰ 42% τῶν νέων ἀποδέχονται τὶς προγαμιαῖες σχέσεις τῶν κοριτσιῶν ἢ τὶς θεωροῦν «ἀναπόφευκτο κακὸ» στὸν σημερινὸ κόσμο.

Ἐνῶ ἀντίθετα, τὰ 44% τῶν ἀγοριῶν τάσσονται κατηγορηματικὰ ἐναντίον.

Παρ' ὅλη τὴν σύγχυσι, τὴν διάλυσι καὶ τὸν ἀναβρασμὸ τῆς ἐποχῆς μας, οἱ νέοι μας ὑποστηρίζουν ὅτι στὶς μονιμότερες σχέσεις τους, θέλουν νὰ οἰκοδομήσουν ἓνα κόσμο ἀγνό, καθαρὸ, ὠραῖο ἀνυπόκριτο.

Ἡ προτίμησι ὅλως τῶν νέων αὐτῶν πάνω στὰ βασικὰ θέματα ζωῆς καὶ συμπλεύσεως τῶν δύο φύλων εἶναι ἀκόμα πιὸ ἐντυπωσιακὴ, ὅταν ἀναζητοῦν τὰ προτερήματα τῆς συζύγου. Μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ βασικὰς ιδιότητες, ὑπεστήριξαν οἱ νέοι, εἶναι τῆς καλῆς μητέρας καὶ ὕστερα ἡ κατανόησι τοῦ συζύγου.

Περίπου τὸ μισὸ τῶν νέων ποὺ ἐρωτήθηκαν, ἐνδιαφέρονται πάρα πολὺ ἢ σύζυγος τους νὰ εἶναι καλὴ νοικοκυρά. Δεῖγμα σημαντικὸ, ὅτι σὲ οὐσιαστικὰ στοιχεῖα οἱ περισσότεροι νέοι θεωροῦν τὸν οἰκογενειακὸ θεσμὸ ἀρκετὰ ἰσχυρὸ καὶ τὴν μητέρα νὰ κατέχη τὴν πρώτη θέσι στὶς καρδιές τους.

*

* Ραδιοφωνικὸν σχόλιον, μεταδοθὲν τὴν 2-4-1971 εἰς τὴν ἐκπομπὴν «Ἐκκλησία καὶ Κόσμος».

Ἡ σφυγμομέτρησι αὐτῆ τῆς γνώμης τῶν νέων εἶναι ἀσφαλῶς ἀποκαλυπτικὴ γιὰ τὴν ἐποχὴ μας.

Ὅταν μέσα στὸν τόσο ἀνάστατο καὶ ἀλλοπρόσαλο κόσμο μας ὑπάρχῃ τόσο μεγάλο ποσοστὸ νέων ἀνθρώπων — ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν — ποὺ θεωροῦν σὰν τὸ πιὸ ἀξιολάτρευτο πρόσωπο στὸν κόσμο τὴν μητέρα καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ θεμελιώσουν μιὰ οἰκογενειακὴ συμβίωσι, σύμφωνα μὲ τὰ κλασσικά, χριστιανικὰ πρότυπα, ἀσφαλῶς δικαιώνονται οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι αἰσιόδοξοι γιὰ τὴν αὐριανὴ κοινωνία καὶ πιστεύουν στὸ καλῦτερο μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος.

*

Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ συμβῆ διαφορετικά!...

Ἡ ἀλλαγὴ ποὺ πραγματοποιεῖται σήμερα σ' ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ ποὺ τόσο ἐντυπωσιάζει καὶ δοκιμάζει τὶς συνειδήσεις μας, εἶναι ἓνα αἶτημα τῆς κάθε ἐποχῆς, ποὺ μπορεῖ νὰ μὴ ἐπιδρᾷ καταλυτικὰ στὶς βαθύτερες σχέσεις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν.

Ἡ ἀλλαγὴ καὶ ἡ πρόοδος εἶναι μιὰ ἀναγκαιότητα βασικὴ. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ καταλήγῃ σὲ ἀνατροπὴ! Δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὸ νὰ καταλήγῃ σὲ εἰσοπέδοσι καὶ ἐκμηδενισμό!

Κι αὐτὸ μᾶς τὸ ἀποδεικνύουν περίτρανα οἱ νέοι, ποὺ μᾶς ἀποκάλυψαν καὶ μᾶς ἀποκαλύπτουν τὶς βαθύτερες καὶ οὐσιαστικότερες ἐπιθυμίες τῆς καρδιάς τους.

Πέρα ἀπὸ τὰ φαινόμενα καὶ τὶς πρόχειρες κριτικὲς ἀπὸ διάφορες μεμενομένους ἐκδηλώσεις τους, οἱ νέοι στὴν πλειονότητά τους καὶ μὲ τὶς βαθύτερες ἀναζητήσεις καὶ ἀνησυχίες τους γνωρίζουν, εὐτυχῶς, νὰ ἐκτιμοῦν τὶς μεγάλες καὶ ἀταλάντευτες ἀξίες τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ ἔχουν καὶ τὸ θάρρος νὰ τὶς ὁμολογοῦν καὶ νὰ τὶς προβάλλουν μὲ τρόπο πανηγυρικὸ καὶ θετικὸ.

Ἰδιαιτέρα, ἡ σωστὴ, θερμὴ καὶ χαρούμενη οἰκογένεια, ἔτσι ὅπως εὐλογήθηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ ἐκτιμήθηκε ἀπὸ ὅλες τὶς κοινωνίες μέσα στὴν ἱστορία, ἀποτελεῖ ἰδανικὸ καὶ λαχτάρα τῶν νέων τῆς ἐποχῆς μας, ὅσο καὶ ἂν ὑποστηρίζεται τὸ ἀντίθετο.

Παρ' ὅλες τὶς ἐπαναστατικὲς τοὺς τάσεις, οἱ νέοι ἐπιδιώκουν νὰ συγκροτήσουν ἓνα σπιτικὸ, ὅπου ἡ ἀγάπη, ἡ μητρικὴ προστασία καὶ ἡ πνευματικὴ κατανόησι θὰ ἀποτελοῦν τεῖχος γαλήνης, ἀσφαλείας καὶ χριστιανικῆς ἀρετῆς. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ὄψι τῶν πραγμάτων γιὰ τοὺς νέους ὅλου τοῦ κόσμου καὶ ἰδιαιτέρα

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

237. Μήπως τὸ «Ἅγιος ὁ Θεός...» ἤμπορεῖ νὰ λέγεται τρεῖς φορές μόνον, χωρὶς τὸ «Δόξα καὶ νῦν» καὶ τὸ «Δύναμις»; (Ἐρωτήσεις Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Π.).

Ἡ ψαλμωδία τοῦ τρισαγίου ὕμνου κατὰ τὴν θεία λειτουργία, ὡς καὶ ὅλα ὅσα τὴν συνοδεύουν, παρουσιάζουν πολὺπλοκα ἱστορικὰ προβλήματα. Ἡ ἐξέλιξις των εἶναι μακρὰ καὶ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἀμέσως ἐδῶ γιὰ τὴν διαφώτισι τοῦ ἀνωτέρω ἐρωτήματος, ἢ ἀπάντησις στὸ ὁποῖο δὲν σχετίζεται μόνο μετὰ τὴν ἱστορική, ἀλλὰ καὶ μετὰ ποικίλες ὅσες πλευρές, ποὺ ἄμεσα συνδέονται μετὰ αὐτό. Τοῦτο μόνον θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὸ τρισάγιο εἰσήχθη στὴν λειτουργία ὡς εισοδικὸς ὕμνος, ψαλλόμενος ἀπὸ τοὺς ψάλτας, τὸν κληρὸ καὶ τὸν λαό, ὄχι μόνον τρεῖς, ἀλλὰ τὸ ὀλιγώτερο δέκα φορές ὡς στιχηρὸν τοῦ 79ου πιθανῶς ψαλμοῦ, ὅπως τὸ «Χριστὸς ἀνέστη...» στίς ἀκολουθίες τοῦ Πάσχα. Ἀπὸ τὸν ψαλμὸ διετηρήθη κατὰ τὴν ἀρχιερατικὴν λειτουργία ὁ καίριος στίχος, ποὺ ἐλέγετο ἀρχικῶς ἀπὸ τὸν διάκονο κατὰ τὴν ὥρα τῆς εισόδου πρὸ τοῦ «Δόξα Πατρί...», τὸ «(Κύριε, Κύριε,) ἐπίβλεπον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε...» (στίχ. 15-16). Ἀργότερα μετὰ τὴν διαδοχικὴ προσθήκη ἄλλων εισοδικῶν καὶ μάλιστα τῶν ἀντιφώνων, τὸ τρισάγιο διετηρήθη μὲν, ἀλλ' ἡ ψαλμωδία του περιεστάλη στὸ ἐλάχιστο δυνατόν, δηλαδὴ στὴν τριπλῆ ἐπανάληψί του, στὸ «Δόξα καὶ νῦν» μετὰ τὸ ἀκροτελευτίο του καὶ τὴν τελικὴ ἐντονωτέρα καὶ μελωδικω-

τῆς Χώρας μας. Ἡ ἑλληνικὴ νεολαία ἔχει βαθειὰς ρίζες οἰκογενειακῆς παραδόσεως. Ἡ μητέρα εἶναι ἀπὸ τὰ κυρίαρχα πρόσωπα τῆς συναισθηματικῆς, τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας. Ἡ οἰκογένεια εἶναι κύτταρο βασικὸ τῆς δομῆς μας σὰν ἔθνοιο καὶ σὰν ἀτόμων. Κι' αὐτὸ οὔτε στιγμή δὲν ἔχουν σκεφθῆ νὰ τὸ ἀπαρνηθοῦν τὰ παιδιὰ μας, ποὺ στὸ σύνολό τους θέλουν νὰ ζήσουν μιὰ ζωὴ σωστὴ καὶ ἐγγυημένη.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

τέρα επανάληψί του, τὸ «Δύναμις» ἢ τὴν «περισσὴν», ὅπως τὴν ἔλεξαν στὴν ἀρχαία ἐνοριακὴ ἀκολουθία. Στὴν ἀρχιερατικὴ λειτουργία καὶ στὰ συλλειτουργία γίνεται ἓνα μικρὸ βῆμα πρὸς τὰ ὀπίσω, ποῦ μᾶς ἐπαναφέρει στὴν σχετικῶς παλαιότερα πρᾶξι, στὴν ἀντιφωνικὴ ψαλμωδία μεταξύ ψαλτῶν καὶ κλήρου καὶ στὸν στίχο-λείψανο τῆς ἀρχαίας στιχολογίας του. "Ὅτι στὴν ψαλμωδία τοῦ τρισαγίου ἐλάμβαναν μέρος καὶ οἱ ἱερεῖς φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν διατήρησι τῆς ἀπαγγελίας του καὶ ἀπὸ αὐτοῦς κατ' ἴδιαν, εἴτε εἶναι συλλειτουργοὶ εἴτε ὄχι. Νέα περικοπὴ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τρισαγίων ἢ κολόβωσις τῆς κατακλειδός των δὲν εἶναι λειτουργικῶς δυνατὴ. Ἡ σημερινὴ ἀπλουστάτη μορφή εἶναι ἡ μόνη δόκιμος ἐπιτομή, συμφώνως πρὸς τὰ δεδομένα τῆς βυζαντινῆς λειτουργικῆς παραδόσεως καὶ ψαλμωδίας.

Ὁ δεῦτερος λόγος ποῦ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐπιτομὴ τῆς ψαλμωδίας τοῦ τρισαγίου εἶναι πρακτικὸς. Κατὰ τὴν νεωτέρα τάξι ὁ ἱερεὺς μετὰ τὴν ἐκφώνησι «Ὅτι ἅγιος εἶ...» κατὰ τὴν ψαλμωδία τοῦ τρισαγίου ὀφείλει νὰ ἀναγνώσῃ τὴν σχετικῶς ἐκτενῆ εὐχὴ τοῦ τρισαγίου ὕμνου («Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος...»), νὰ ἀπαγγείλῃ τὸ τρισαγίον, ὡς συνήθως, καὶ νὰ μεταβῆ στὴν καθέδρα (ἢ στὴν πρόθεσι, ὅπως γίνεται σήμερα παρ' ἡμῖν) λέγοντας τὸ «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...» κ.λ.π. "Ὅλα αὐτὰ ἀπαιτοῦν ἓνα ὀρισμένον χρόνον καὶ αὐτὸς πρέπει νὰ καλυφθῆ ἀπὸ τὴν ψαλμωδία τοῦ τρισαγίου. Γιὰ τὴν θέσι τῆς εὐχῆς ἔχομε σχετικὴ ἐρώτησι καὶ θὰ ἐπανέλθωμε τὸ κρατοῦν πάντως σήμερα παρ' ἡμῖν εἶναι ἡ εὐχὴ αὐτὴ νὰ ἀναγινώσκειται μετὰ τὴν ἐκφώνησί της καὶ ἐνῶ ψάλλεται ἔξω τὸ τρισαγίον.

Τρίτος λόγος ἐξ ἴσου σοβαρὸς εἶναι ὁ ἀκόλουθος: Πολὺς λόγος γίνεται τελευταίως γιὰ τὴν συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ στὴν θεία λατρεία. "Ἐνας τρόπος συμμετοχῆς εἶναι καὶ ἡ συμψαλμωδία, στὴν ὁποία στηρίζονται πολλὲς ἐλπίδες γιὰ τὴν ἀνακαίνισι τῆς λατρείας μας. Ἐνῶ ὅμως στὴν θεωρία ὑποστηρίζομε αὐτά, στὴν πρᾶξι δὲν δίδομε στὸν λαὸ τὴν δυνατότητα τῆς συμμετοχῆς. Ὁ λαὸς μπορεῖ νὰ ψάλλῃ μόνον συντόμους καὶ εὐκόλους στὴν μελωδία ὕμνων. Τροπάρια ἐκτενῆ καὶ σπανίως ἀκουόμενα ἢ ὕμνοι τῶν ὁποίων ἡ ψαλμωδία ἀπαιτεῖ μουσικὰς γνώσεις ἐψάλλοντο ἀνέκαθεν ἀπὸ τοὺς ψάλτας, γιὰτὶ ἤταν φύσει ἀδύνατον νὰ τοὺς γνωρίζῃ ἀπὸ στήθους καὶ νὰ συμφωνῆ κατὰ τὴν ψαλμωδία των τὸ ἐκκλησιασμα. Τὸ «Ἄγιος ὁ Θεός...», τὸ «Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου...», τὸ «Σῶσον ἡμᾶς, Υἱὲ Θεοῦ...» καὶ μερικὲς εὐκόλες ἐκφωνήσεις, εἶναι τὰ μόνα στοιχεῖα, στὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ συμπάλλῃ καὶ ὁ λαός. "Ἄν ὅμως αὐτὰ περικοποῦν καὶ περιορισθοῦν, ὅπως ὑπάρχει τάσις, σὲ δύο «Ταῖς πρεσβείαις...», τρία «Ἄγιος ὁ Θεός...» κ.λ.π. στὸ

τέλος, παρὰ τὴν ἀντίθετο θέλησί μας, θὰ ἀπομονώσωμε ἐντελῶς τὸν λαὸ ἀπὸ τὰ ψαλλόμενα. Τὴν παλαιότερα ἐποχὴ πού συνέψαλλε ὁ λαός, τοῦ ἐδίδετο ἀπὸ τὴν θεία λατρεία καὶ ἡ δυνατότης συμμετοχῆς. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ἐλέγοντο πολλὰς φορές τὰ ἐφύμνια. Ἡ ἐπανάληψις δὲν κουράζει, ὅταν συμμετέχουν ὅλοι στὰ ψαλλόμενα· ἀντιθέτως διευκολύνει τὴν συμπαλωμῶδία καὶ ἐξαίρει τὴν ὁμαδικότητα τῆς θείας λατρείας. Οἱ μικροὶ αὐτοὶ ὕμνοι δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σὰν συνήθης προσευχὴ καὶ εὐκολα δὲν μποροῦμε νὰ ἐπιρρίπτωμε στὴν ἐπανάληψί των τὴν μομφὴ τῆς «βαττολογίας». Ἡ ἐπανάληψις των δὲν ὠφείλετο σὲ ἰδιοτροπία ἢ σὲ ἀγάπη πρὸς τὶς μακρὰς καὶ ἀτελείωτες ἀκολουθίες, πού κυριαρχοῦσε τὴν ἀρχαία ἐποχὴ, ἀλλ' ἐστηρίζετο σὲ ἰσχυρὰς λειτουργικὰς καὶ ψυχολογικὰς βάσεις.

Ἄλλ' ἡ ἔνστασις θὰ εἶναι πρόχειρη: Τὸ μῆκος τῆς ἀκολουθίας πού πρέπει νὰ περιστείλωμε, ὑπακούοντες στὰ κελεύσματα τῆς ἀνυπομόνου ἐποχῆς μας. Χωρὶς νὰ ἀρνηθῆται κανεὶς τὴν σοβαρότητα τῆς θέσεως αὐτῆς, πού ἀνάγκασε τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὴν διαδρομὴ τῶν αἰώνων νὰ κάμῃ πλῆθος περικοπῶν στὶς ἀκολουθίας της, ἀκόμη καὶ στὸ νόμιμο μιᾶς τέτοιας ἐνεργείας, θὰ πρέπη νὰ θέσωμε τὸ πρᾶγμα στὴν ὀρθὴ του θέσι. Κατ' ἀρχὴν ἡ λειτουργία μας δὲν εἶναι τόσο μακρὰ, ὅσο συνήθως νομίζομε. Ἡ ὑπέρβασις τῶν λογικῶν χρονικῶν ὀρίων, στὰ ὁποῖα κινεῖται, ὀφείλεται κυρίως στὸν ἀργὸ τρόπο τῆς ψαλωμῶδίας ὅχι μόνο τῶν ὕμνων τοῦ χοροῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱερατικῶν καὶ διακονικῶν στοιχείων. Ὁ νωχελὴς αὐτὸς τρόπος τῆς ψαλωμῶδίας, πού ἐθεωρεῖτο κάποτε πανηγυρικός, σήμερα καταπονεῖ τοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς κουράζει ἀναιτίως. Μποροῦμε κάλλιστα νὰ κερδίσωμε χρόνον ψάλλοντας κατ' ἀπλούστερον καὶ ἱεροπρεπέστερον τρόπο τοὺς ὕμνους καὶ ἀπαγγέλλοντας τὰ τοῦ διακόνου καὶ τοῦ ἱερέως κατὰ εὐληπτο, σαφῆ καὶ σύντομο τρόπο, χωρὶς φωνητικὰς ἐπιδείξεις καὶ ἀνατολισμούς. Ἔτσι θὰ ἀφήσωμε δυνατότητες συμμετοχῆς στὴν ψαλωμῶδία στὸν λαόν, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἀνάγκη νὰ περιστείλωμε τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἀπλῶν ὕμνων-ἐφύμνιων, πού ἀνήκουν σ' αὐτόν. Ἐνα ἀπλὸ καὶ εὐρυθμὸ τρισάγιο, ὅσες φορές καὶ ἂν ψαλῆ, δὲν μπορεῖ νὰ διαρκέσῃ τόσο, ὅσο ἓνα ἀργὸ «Δύναμις».

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ENA NEO «ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ»

Ἀπὸ τὴν πρώτην του ἐμφάνισιν στὰ Γράμματα, ἀπὸ τὴν πρώτην νιότη του, ὁ Ὀδυσσεύς Ἐλύτης ἀπέδειξε τὸ ποιητικὸν του τάλαντον. Ἀλλὰ, ἀφοῦ μεσολάβησαν ὁ Μεγάλος Πόλεμος καὶ ἡ Κατοχή, τὸ τάλαντον αὐτὸ ἔδωκε καρποὺς γενικώτερης καὶ βαθύτερης σημασίας. Ὁ ἀτομικὸς Ἐλύτης ἔγινε ἐθνικὸς. Ἡ εὐαισθησία του καὶ ἡ φαντασία του ἐρμηνεύουν πλέον τὸν λαὸν του καὶ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ τοῦ λαοῦ.

Στὸ «Ἄξιόν ἐστι», ποῦ τυπώθηκε ὕστερα ἀπὸ δεκατριῶν χρόνων σιωπῆς, ὑπῆρχε αὐτῇ ἡ ἔκπληξις στὰ δυνατώτερα τῆς σχήματα. Χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ ὅ,τι πηγαῖο εἶχε ἡ λύρα του, ὁ ποιητὴς ἐδῶ ἀγκαλιάζει τὸ προφητικὸν στοιχεῖον, ὄχι μονάχα στὴν οὐσία, ἀλλὰ καὶ στὸ ὕφος καὶ στὸν παλμό. Ἐρμηνεύει ἔτσι τὸ ἠθικὸν «ἀπόθετον κάλλος» τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τὴν πικρὴν πείραν δύο πολέμων: τοῦ '22 καὶ τοῦ '40. Γίνεται ἕνας θρηνητικὸς καὶ ἀγανακτημένον προφήτης ἀπέναντι σὲ ὅ,τι καταστρέφει καὶ προδίνει τὴν Ἑλλάδα: τὸν ξένον ἐχθρὸν καὶ τὸν ντόπιον Γραικύλον.

Τοῦ ἀνῆκε αὐτὸ τὸ δικαίωμα. Τοῦ ἀνῆκε σὰν ἀληθινοῦ ποιητῆ. Ἀλλὰ καὶ σὰν ἀληθινοῦ, ἀμώμητου ἰδεολογικὰ καὶ καρδιακὰ Ἑλλήνα. Τοῦ ἀνῆκε σὰν αἰσθαντικοῦ «ἠλιοπότη», ὅπως ὀνομάζει τὸν ἑαυτό του, «ἠλιοπότη» ἀνέκαθεν μέσα στὸν φωτεινὸν ἑλληνικὸν χῶρον, σὰν τοπίον, καὶ ὕστερα σὰν Ἱστορίαν καὶ σὰν Παράδοσιν.

Ἐχοντας πολεμήσει καὶ ὁ ἴδιος, νέον παιδί τότε, στὴν Βόρειον Ἠπειρον, τὸ '40, «ἀπέλιπε μόνος τὸ θάνατον», ὄχι σὰν ἄτομον, σὰν ξεχωριστὸ πρόσωπον μονάχα, ἀλλὰ καὶ ἐνωμένος μετὰ τὸν λαόν του. Ἑλλήνας αὐτὸ θὰ πῇ: ὁποῖος μάχεται καὶ θυσιάζεται γιὰ τὴν ἐλευθερίαν, χωρὶς νὰ λογαριάξῃ πῶς πληρώνεται ὕστερα ἕνας τέτοιος χαμός, ἕνα ὀλοκαῦτωμα. Γιατὶ ἡ πληρωμὴ εἶναι πικρὴ. Ἡ νίκη, ἕνας Γολγοθᾶς στερήσεων καὶ ἀδικίας.

Τὸ «Ἄξιόν ἐστι», οἱ στίχοι του καὶ τὰ πεζὰ του παρενθέματα, τὰ τόσο λυρικὰ καὶ αὐτά, εἶναι μιὰ τραγικὴ, ἄχραντη μαρτυρία, μεγαλόπνευστη σὰν ποίησις, ἐξαισία σὰν ἐλεγειακὸς ὕμνος. Μιλοῦν μετὰ ἀπ' αὐτὰς τὶς σπαραχτικὰς σελίδας ὅ,τι ἀγνὸν καὶ ὁμορφὸν περιέχει ἡ ἑλληνικὴ φύσις καὶ ἡ συνείδησίς μας.

Ἐκ τῆς «ἀμμουδιᾶς τοῦ Ὅμηρου» ὡς τὰ βυζαντινὰ «Δόξα σου», ἡ ἑλληνίδα φωνὴ τοῦ Ἑλύτη, ἡ ἠλιοποτισμένη φωνὴ του, ἀναδίνει ἀπαισιοδοξία καὶ ἐλπίδα, μὲ ὑπαρξιακοὺς τόνους, ποὺ ξεπερνᾶνε τὴν ἀνθρώπινη μονάδα καὶ πηγάζουν ἀπὸ τὸ Γένος. Ὁ Ἑλύτης, ἐδῶ, καταξιώνεται σὰν ἐθνικὸς ποιητῆς, ξέροντας τὸ «μνημονεὺς», στὰ ἴδια τὰ πράγματα καὶ στὸν ἴδιο τὸ βίωμά του, «Διονύσιο Σολωμὸ» καὶ σὰν Αἰγαιοπελαγίτης ποιητῆς «Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη».

Τὴ λυτρωτικὴ συμβουλὴ τὴν ἔδωσε πρῶτα στὸν ἑαυτό του.

Μὲ τὴ βίαιη πνοὴ τοῦ Πνεύματος, ἔφερε κοντὰ σὲ ὅ,τι ὑπέροχο εἶχε νὰ παρουσιάσῃ ἡ Ἐθνεγερσία τοῦ Ὁ, σὲ ὅ,τι «θύραθεν», τὰ ἅγια ἄμφια τῆς βυζαντινῆς ὑμνωδίας ἀποτείνοντες δεητικὰ στὸν:

«Ἄη Κανάρη», στὸν «Ἄη Μιαούλη», στὴν «Ἄγια Μαντῶ», καὶ ὀνομάζοντας τὴν ἐθνικὴ ἐλπίδα καὶ τὴν ἐλευθερία «Ρόδο Ἀμάραντο» τῆς ψυχῆς του.

Ὁ Λευτέρης, — ὄνομα καὶ πρᾶγμα — τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο, τὸ ἤρεμο παλληκάρι, στὸ «Οἰκόπεδο μὲ τὶς τσουκνίδες», δὲν πτοεῖται μπροστὰ στὴν ταπείνωση καὶ τὸν ἐξευτελισμὸ, στὸν ἄσπλαχνο θάνατο. Περνᾶ στὴν αἰώνια μνήμη ἄφθαρτος Ἑλληνας. Ἑλληνας — λέξη ποὺ δὲν ξεφτιλίζουν ὁ καιρὸς καὶ τὰ δεινά· λέξη γλυκεῖα γιὰ τὴν καρδιά μας, ἀέναα θαμπωτικὴ γιὰ μᾶς πρῶτους, ποὺ δηλώνει τί εἴμαστε.

Ἄλλὰ καὶ ποιά λέξη, μέσα στὸ «Ἄξιόν ἐστι», μέσα σ' αὐτὴ τὴν αἰσθητικὴ καὶ ἠθικὴ δεοντολογία, ποὺ εἶναι ποίημα ὄλο μεγαλοφυΐα, στέκεται σὰν ξαναειπωμένη ἀπὸ ἀναρίθμητα στόματα, σὰν τριμμένη πάνω σὲ ἄπειρα χεῖλη μὲ τὸ πέρασμα τῶν καιρῶν; Οἱ φθόγγοι τοῦ Ἑλύτη εἶναι μιὰ θέωση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Ἀναπνέουν καὶ λάμπουν στοὺς στίχους του σὰν ἓνα θεῖο καλοκαίρι, σὰν γιὰ πρώτη φορὰ βγαλμένες στὸ φῶς. Μὲ μιὰ πελαγῆσια, νιόκοπη ὁμορφιά, ἀβασίλευτη καὶ ἀγέννητη. Καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ ρυθμοὶ τους εἶναι μιὰ μουσικὴ, μιὰ ἀναμφίβολη ποίηση.

Πρέπει νὰ ἀποδώσουμε ξεχωριστὴ σημασία στὸ ὅτι τὸ «Ἄξιόν ἐστι», ὅπως σὰν τίτλος, ἔτσι καὶ σὰν περιεχόμενο, τοῦλάχιστο στὶς κορυφαῖες ἐξάρσεις, εἶναι χυμωμένο ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμνωδίαν. Ἀπὸ τοὺς «Χαιρετισμοὺς» τῆς Παναγίας, πρῶτιστα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τροπάρια σὰν τὸ γνωστὸ «Εἰς ἀναμάρτητον χώραν...».

Ὁ ὑποφαινόμενος δὲν εἶναι βέβαιος σὲ τίποτε γιὰ τὶς θρησκευτικὰς ἰδέας καὶ ἀντιλήψεις τοῦ ποιητῆ. Μὲ τὴν τόλμη τῶν

εικώνων του και παρά τὴν ὀλίγησίν τοὺς στὴν ἀφαίρεση, ἀφήνει τὴν ἐντύπωση — δίκαια ἢ ἀδίκη ; — ὅτι εἶναι αἰσθησιακὸς ἄνθρωπος τῆς Μεσογείου, ἕνας φυσιολάτρης κυριολεκτικῶς. Φαινόμενον συχνὸ στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Ἄλλὰ ποιὸς ξέρει τὰ βάθη τῆς ψυχῆς; Ὁ Ἐλύτης, ἀκόμα καὶ σὰν ἄπιστος στὰ μεταφυσικά, θὰ ἔπρεπε, λέγω, νὰ ἀνήκη στὸν τύπον ἐκείνου τοῦ γνωστοῦ ἥρωα τοῦ Ντοστογιέφσκου, ποῦ ἔβλεπε τὴν πατρίδα του τόσο συνυφασμένη μὲ τὸν χριστιανισμό, ὥστε, ἀγαπώντας τὴ καὶ θαυμάζοντάς τὴ παράφορα, θαρροῦσε ἀναπόφευκτα «νὰ πιστέψῃ καὶ στὸν Θεό».

Τὸ γεγονός πάντως εἶναι ὅτι ὁ Ἐλύτης ἦπαι ἀκόρεστα ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς ἱερῆς τῆς ποίησης. Ὅπως καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο τῆς Βίβλου. Τὰ βλέπει κανεὶς καθαρὰ στοὺς στίχους καὶ στὰ «προφητικά» πεζὰ τοῦ «Ἄξιόν ἐστι». Εἶναι μιὰ ἀφομοίωση ποῦ δὲν ὑποδουλώνει τὸ τάλαντό του. Ἕνα κλίμα πνευματικὸ ἀνάδειξης αὐτοῦ τοῦ τάλαντου, γνήσια ἀνθρώπινου καὶ — τὸ σπουδαιότερον — γνήσια ἐλληνικοῦ.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους Α'. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τὰ ἔργα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως ὡς πηγὴ τῆς Λειτουργικῆς. — **Μητροπολίτου Δράμας Διονυσίου**, Κατόρθωμα μέγιστον ἢ μίμησις τοῦ Χριστοῦ. — **Ἐπισκόπου Ἀρχελφου Εὐθυμίου**, Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, ἀνάστασις τοῦ ἀνθρώπου. — **Ἀρχιμ. Παντελ. Καθρεπτιδου**, Δ' Συνέδριον Ἱεροκηρύκων, Τὰ ἐκ τῆς ἀθεϊστικῆς προπαγάνδας δημιουργούμενα εἰδικὰ προβλήματα παρά τῇ νεολαίᾳ τῆς Ἑλλάδος. — **Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου**, Γνωριμία μὲ τὸν Ὁρθόδοξον Μοναχισμό. — **Ἀρχιμ. Τιμοθέου Τριβιζᾶ**, Τὸ Μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ. — **Πρεσβ. Κωνστ. Γερασιμοπούλου**, Ἐκ τοῦ Γραφείου Ποιμαντικῆς Οἰκογενείας, Ἱερὰ Ἐξομολόγησις καὶ Προβλήματα ἐν τῇ Οἰκογενείᾳ. — **Πρεσβ. Ἄντ. Ἀλεβιζοπούλου**, Ἑνοριακά, Ἡ ἐξομολόγησις ὡς ἐσωτερικὸν αἶτημα τοῦ ἀνθρώπου. — **Σοββα Ἰ. Σάββα**, Λόγος καὶ ἤχος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἔθνους. — **Παναγιώτου Δ. Σακελλαρίου**, Ἀρχιμ. Θεολόγος Κ. Παρασκευαΐδης δ. Θ. (1876-1938). Ὁ ἀπ' ἄμβωνος διδάσκαλος καὶ ὁ ἐπιστήμων. — **Δημήτρη Φερούση**, Ἡ ἀλήθεια γιὰ τοὺς νέους. — **Φ. Ἀπαντήσεις** σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Ἕνα νέο «ἄξιόν ἐστι».

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιου 1, Ἀθῆναι 140.